

**Udskrift af forhandlings- og kendelsesprotokollen for Taksationskommissionen for Sjælland m.v.
(Lovbekendtgørelse nr. 672 af 19. august 1999 om fremgangsmåden ved ekspropriation vedrørende fast ejendom)**

Sag nr. Ta. I 8/05 og 9/05

Ejerne NES A/S, Elkraft Transmission
A.m.b.a., Gladsaxe, Herlev og Rødovre
Kommuner og KE Afløb ApS samt HNG I/S

**Omlægning af ledninger i forbindelse med
Motorring 3**

mod

Anlægsmyndigheden Vejdirektoratet

Kendelse den 20. juni 2006

I. Indledning

Denne taksationskendelse vedrører 2 kendelser af 8. juli 2005 (hæfte 26 og hæfte 27) afsagt af Ekspropriationskommissionen i forbindelse med udbygning af Motorring 3 mellem Jægersborg og Holbækmotorvejen.

I brev af 22. juli 2006 har Vejdirektoratet ved advokat Bendicte Galbo klaget over ovennævnte kendelser fra Ekspropriationskommissionen. Desuden har ledningsejerene i brev af 26. juli 2005 ved advokat Anders Valentiner-Branth, DLA Nordic A/S, ønsket kendelserne efterprøvet ved Taksationskommissionen.

Ved forretningen den 20. juni 2006 mødte for ledningsejerne advokat Anders Valentiner-Branth, advokat Line Markert, Erik Jeppesen (NES A/S), Per Christensen (Dong Energi), Merete Gjelstrup (Herlev Kommune), Jane B. Madsen (Gladsaxe Kommune og Torben Sønnichsen (Rødovre Kommune), samt John Thorn og Jørn Laursen (begge HNG I/S).

For anlægsmyndigheden mødte advokat Bendicte Galbo (Kammeradvokaten), landinspektør Søren Baumgarten, civilingeniør Magne Aasen, arkitekt Klaus Hybel Bräuner og projektingeniør Poul Iver Jørgensen.

I sagens behandling for Taksationskommissionen har deltaget formanden, professor, dr. jur. Bo von Eyben, de af formanden for denne sag udtagne medlemmer, Frank S. Jørgensen og Karl Frandsen, samt det af Københavns Amt valgte medlem John Zangenberg og Preben Thorvig.

Desuden mødte den ledende landinspektør Knud Nielsen og kommissionens sekretær, fuldmægtig, cand. jur. John Roy Vesterholm.

Det skal bemærkes, at ikke alle parternes synspunkter er gengivet i denne kendelse. Som udgangspunkt er det kun de nye synspunkter, som er nødvendige for at forstå Taksationskommissionens kendelse, der gengives i denne kendelse, samt eventuelle nye anbringender, som ikke tidligere er fremført i sagen.

Taksationskommissionen skal henvise til Ekspropriationskommissionens kendelse i udskrift af forhandlingsprotokollen for Ekspropriationskommissionen, hæfte 26, side 217 - 225 og hæfte 27 side 227 - 234. Begge kendelser fra Ekspropriationskommissionen vedlægges.

./.

Formandens indledende bemærkninger

Taksationskommissionens formand spurgte ledningsejerne om, de havde frafaldet indsigelsen fremført overfor Ekspropriationskommissionen mod den ledende landinspektør Knud Nielsens deltagelse i mødet, hvilket ledningsejerne bekræftede.

Parterne tilkendegav overfor Taksationskommissionen, at der var enighed om, at:

Støjafskærmning er en del af vejens udstyr, jf. højesteretsdom afsagt den 1. februar 2006 (U2006.1391 H).

- Anlæg til vejbelysning er en del af vejens udstyr.
- Vejlovens § 106 var gældende for ledninger i offentlige veje.
- Der i de tilfælde, hvor Vejdirektoratet betaler for en ledningsomlægning, skal ske fradrag for ”nyt for gammelt” ud fra almindelige erstatningsretlige principper.

Med hensyn til Taksationskommissionens kompetence anførte formanden, at Taksationskommissionen ikke kan tage stilling til om, hvorvidt:

- En ledningsomlægning er nødvendig, idet dette er en del af selve anlægsprojektet.
- Selve motorvejsprojektet kunne eller burde udformes anderledes.
- Undersøgelser i forbindelse med den fælles kommunale afløbsledning (Lynnetteledningen) havde været nødvendige.
- Fordyrelser af motorvejsprojektet på grund af ledningsomlægninger. Taksationskommissionen kan dog godt tage stilling til det principielle i, om ledningsejerne kan pålægges denne merudgift.
- Hypotetiske tvister.

Her efter gennemgik Vejdirektoratet motorvejsprojektet, herunder ledningsomlægningerne. I den forbindelse var den en særlig gennemgang af den fælles kommunale afløbsledning (Lynnetteledningen).

II. Ledningsejernes generelle synspunkter

Ledningsejernes synspunkter for Taksationskommissionen er vedlagt brev af 11. november 2005 og sammenfattet i Vejdirektoratet mod NES A/S og Energinet.dk og Vejdirektoratet mod Gladsaxe, Herlev og Rødovre Kommuner samt KE afløb Aps samt Ledningsejernes indlæg II. Endvidere er der vedlagt indlæg fra sagens behandling i Ekspropriationskommissionen.

Desuden blev synspunkterne uddybet under mødet den 20. juni 2006.

Ledningsejerne er enige i Ekspropriationskommissionens kendelse, når det fastslås, at:

- Ledninger i private arealer ikke er underlagt gæsteprincippet i vejlovens § 106,
- Der gælder et princip om først i tid, bedst i ret,
- Vejlovens § 106 alene gælder arbejder, der er begrundet i varetagelse af vejformål.

I denne sag er der som udgangspunkt ikke tvivl om, at de pågældende anlægsarbejder er begrundet i vejformål. Derfor er den nærmere nuancering af gæsteprincippet præcise udstrækning i forhold til "egentlige vejarbejder mv." ikke er væsentlige for behandlingen af denne sag.

Ledningsejerne er på denne baggrund i forhold til de problemstillinger som denne sag rejser som udgangspunkt enige i den udlægning af gæsteprincippet, som er fastslået af Taksationskommissionen i kommissionens kendelser i Metro-sagen – dvs. sagen om omlægning af ledninger som følge af etablering af Metros 3. etape.

Fordyrelse af motorvejsprojektet

Vejdirektoratet har krævet, at ledningsejerne godtgør omkostningerne til at tilpasse Vejdirektoratets anlægsprojekt som følge af, at Vejdirektoratet skal tage hensyn til eksisterende ledninger i og omkring de eksisterende motorvejsarealer.

Ledningsejerne har afvist dette krav med henvisning til, at:

1. Det fremgår af vejlovens § 10, stk. 2, at vejbestyrelsen afholder udgifterne i forbindelse med vejen.
2. Arbejderne med at projektere anlægget under hensyn til de eksisterende ledningsanlæg er en del af anlægsprojektet, som vejmyndigheden som bygherre må betale for.
3. Udgifterne ikke er omfattet af vejlovens § 106, da der ikke er tale om ledningsarbejder, og vejmyndigheden ikke har nogen anden hjemmel til at pålægge ledningsejerne at afholde udgifterne.

Når et anlæg projekteres, må projekteringen ske ud fra de forudsætninger, som er til stede, og anlægsmyndigheden har en generel pligt til at vælge den samfundsmæssigt billigste løsning, herunder tage hensyn til ledningsejerne.

Det kræver hjemmel at pålægge ledningsejerne udgifter og en sådan hjemmel findes ikke. Dette er fastslået bl.a. Højesterets dom U 2003.384 H, hvor Højesteret afviste, at Københavns Kommune kunne kræve løbende betaling for at lade en privat ledning ligge i offentligt vejareal, og at Københavns Kommune kunne kræve betaling for at føre tilsyn i forbindelse med arbejder på ledningen.

Gæsteprincippet i vejlovens § 106 giver under visse omstændigheder vejbestyrelsen mulighed for at pålægge ledningsejerne at afholde en del af udgifterne forbundet med anlæg, drift eller ombygning af vejanlæg. De udgifter, som vejmyndigheden med hjemmel i denne bestemmelse kan pålægge ledningsejerne er udelukkende udgifter til arbejder på ledninger, der er anbragt i vejarealet.

Det er derfor efter ledningsejernes vurdering direkte i strid med Højesterets praksis, når Ekspropriationskommissionen pålægger ledningsejerne at afholde sådanne udgifter med henvisning til at reale grunde taler for det.

Ledninger i andre arealer (private)

Ekspropriationskommissionen har i overensstemmelse med Taksationskommissionens kendelse af 19. januar 2005 i metro-sagen fastslået, at gæsteprincippet i vejloven ikke gælder for ledninger i private arealer. Ledningsejerne er enige heri. De forpligtelser, som ledningsejerne har over for en ny ejer af arealet er de samme, som ledningsejerne havde over for den hidtidige ejer.

Det vil f.eks. sige, at i forhold til ledninger, som er anbragt i privat areal, er ledningsejeren forpligtet til at flytte sine ledninger, hvis den private grundejer ønsker at udnytte arealet til, hvad der må anses for at være private formål.

Ledningsejerne er derimod ikke forpligtet til at respektere andre formål – f.eks. offentlige formål., vejformål mv.

Når arealet skifter status, er det således ikke tale om, at ejerens retsstilling er uændret. Dette er en afgørende forudsætning for forståelsen af den eksisterende praksis.

Desuden fastslår vejlovcirkulæres pkt. 55, at ”§ 106 omfatter alene ledninger placeret i offentligt vejareal, men ikke ledninger der er lovligt placeret på privat grund. Disse må derfor erstattes af vejbestyrelsen, hvis et anlægsarbejde på arealet nødvendiggør flytning af ledningerne.”

Vejdirektoratet er som underordnet myndighed i forhold til Transportministeriet bundet af cirkulæret. Desuden har Vejdirektoratets i brev af 15. januar 2002 udtrykkeligt anført, at ”det er Vejdirektoratets opfattelse, at det i den forbindelse er afgørende, hvilken status det pågældende areal havde, da ledningerne og i dette tilfælde fordelingsskabene blev placeret i arealet. § 106 finder således ikke anvendelse, hvis ledningerne oprindeligt er placeret lovligt på privat grund, uanset at det pågældende areal senere erhverves af en vejbestyrelse og herefter bliver vejareal.”

Det er ledningsejernes opfattelse, at der gælder et gæsteprincip i forhold til ledninger, som anbringes i private arealer. Dette gæsteprincip indebærer, at ledningsejeren er forpligtet til at respektere alle såkaldte private formål. Dette er også fastslået i højesterets praksis i dommen U 1934.451 H.

Taksationskommissionen må således i overensstemmelse med Ekspropriationskommissionens kendelse og i overensstemmelse med, hvad Taksationskommissionen har fastslået i Metro-sagen, komme til, at gæsteprincippet ikke gælder for de ledninger, som er anbragt i privat areal, og som skal omlægges, fordi det pågældende areal skal inddrages til M3.

Desuden er ledningsejeren forpligtet over for ejeren af det areal, som ledningerne anbringes i, også begrænset ud fra princippet om først i tid, bedst i ret. Ledningsejeren må respektere de aktiviteter, som arealet bruges til, når ledningen etableres. Herefter kan ledningsejeren forvente, at fremtidige brugere af arealet eller udnyttelse af arealet til andre formål respektere ledningsejeren interesser i arealet.

Hvis Vejdirektoratet ønsker at ekspropriere ledningsejernes retsstilling i forhold til arealet, må dette ske mod fuld erstatning, jf. princippet i Grundlovens § 73.

Fuld erstatning udgør i denne situation ikke blot omkostningerne til en enkelt flytning af ledningen, men de omkostninger, som ledningsejeren må forvente at få som følge af, at ledningsejeren i fremtiden skal være underlagt gæsteprincippet til vejformål.

Ledningsejerne har ikke fået nogen erstatning i denne sag. Der er derfor ikke grundlag for at antage, at gæsteprincippet skulle finde anvendelse.

Omlægning af ledninger som tidligere er blevet omlagt

Det er ledningsejernes opfattelse, at det ikke har noget betydning for ledningsejernes retsstilling, at en ledning, som ikke er underlagt gæsteprincippet, er blevet omlagt én gang.

Den retsstilling, som følger af Ekspropriationskommissionens kendelse, har ikke støtte i vejmyndighedernes administrative praksis.

Hvis en ledning er anbragt i et privat areal, er det alene gæsteprincippet til private formål, som finder anvendelse i forhold til denne ledning, uanset hvor mange gange ledningen omlægges, og hvor mange gange arealet, som ledningen er anbragt i, ændrer status.

Ledninger i byggeliniearealer

Ekspropriationskommissionen har i sine kendelser fastslået, at ledninger, som er anbragt efter byggeliniepålæg, er underlagt gæsteprincippet, medmindre ledningsejeren kan dokumentere, at ledningerne ikke er underlagt fjernelsesdeklaration.

Der er enighed mellem parterne om, at det er kundgørelsestidspunktet for byggeliniepålægget, der er afgørende for retsstillingen.

På trods af ledningsejernes anmodning herom har Ekspropriationskommissionen imidlertid ikke taget stilling til, hvornår byggeliniepålægges må anses at gælde fra i denne sag.

Med hensyn til spørgsmålet om, hvornår byggelinieservitutten kan anses for at være pålagt, er der ikke i denne sag fremlagt nogen form for dokumentation for en kundgørelse af de byggeliniepålæg, som er blevet tinglyst på nogle af de private ejendomme langs M3 i 1968. I mangel på dokumentation for et særskilt kundgørelsestidspunkt må det derfor lægges til grund, at byggelinieservitutten er blevet pålagt ved tinglysning af servitutten.

Det andet og centrale spørgsmål i forhold til ledninger anbragt i byggelinieareal er spørgsmålet, om tilladelserne til at anbringe disse ledninger kan anses for at være givet med fjernelsesvilkår.

Ekspropriationskommissionen anlægger en formodning for, at der er stillet et fjernelsesvilkår i samtlige tilladelser. Ekspropriationskommissionen pålægger på den baggrund ledningsejeren bevisbyrden for, at Vejdirektoratet ikke har fastsat betingelser for at give tilladelse til etablering af ledninger i byggeliniearealet.

Det er helt usædvanligt, allerede fordi det er nærmest umuligt for ledningsejerne at dokumentere, at noget ikke er sket.

Når Vejdirektoratet giver tilladelse til, at en ledningsejer må anbringe ledninger i byggelinieareal, skal Vejdirektoratet foretage en konkret vurdering af, om der er behov for at betinge tilladelsen af en fjernelsesdeklaration. Pålæg af fjernelsesdeklaration er således udtryk for en konkret vurdering, som skal være sagligt begrundet. Der kan derfor ikke anlægges en generel formodning for, at der er pålagt fjernelsesdeklaration.

Ledningsejernes interesser i at kunne etablere ledninger også i byggeliniearealer er udtryk for almene samfundsmæssige hensyn. Det må derfor forventes, at der er givet uforbeholden tilladelse til at etablere sådanne anlæg, medmindre der er en aktuel plan om at iværksætte udvidelsesarbejdet fra vejmyndighedens side.

Det må derfor lægges til grund, at der er givet en uforbeholden tilladelse til at etablere ledninger i arealet, medmindre vejmyndigheden kan påvise, at det modsatte er tilfældet. Taksationskommissionen må derfor generelt komme frem til, at gæsteprincippet ikke gælder for de ledninger, der er anbragt i byggelinieareal.

Ledningsejernes konkrete synspunkter vedrørende de enkelte ledninger og ledningsejere

I forlængelse af ledningsejernes bemærkninger til de fire generelle principper, som parterne har indbragt for Taksationskommissionen, anmodede ledningsejerne Taksationskommissionen om at tage stilling til fem konkrete spørgsmål

Det drejer sig om følgende spørgsmål:

1. Kan ledningsejerne pålægges at betale for undersøgelser af et alternativt tracé til den fælleskommunale afløbsledning (Lynetteledningen).
2. Betaling for foranstaltninger i forhold til Energinet.dk's 400 kV kabler
3. Rækkevidden af vejlovens § 20.
4. Gælder vejlovens § 106, stk. 1, for HNGs ledninger, som er anbragt i byggelinieareal, herunder stikledninger.
5. Ledninger, som er sikret ved servitut.

Den fælleskommunale afløbsledning (Lynetteledningen).

Det første konkrete spørgsmål vedrører Vejdirektoratets udgifter til projektering af en omlægning af den fælleskommunale afløbsledning.

Spørgsmålet er, om ejerne af afløbsledningen kan pålægges at betale samtlige eller en del af de udgifter, som Vejdirektoratet har afholdt til forundersøgelser og foreløbig projektering af et alternativt tracé til den fælleskommunale afløbsledning.

Det ledningsejernes opfattelse, at Vejdirektoratet selv må afholde de omkostninger, som dette spørgsmål vedrører.

Efter ledningsejernes opfattelse må Vejdirektoratet selv bære disse omkostninger, idet der ikke er tale om udgifter, som er afholdt i forbindelse med gennemførelse af en nødvendig ledningsomlægning. Vejdirektoratet har pligt til at betale for anlægsprojektet i medfør af vejlovens § 10, stk. 2, og § 106 giver ikke hjemmel til at pålægge ledningsejerne at betale, da der ikke er tale om nødvendige ledningsarbejder.

Ekspropriationskommissionen pålagde ledningsejerne at betale halvdelen af disse projekteringsudgifter. Ekspropriationskommissionen begrundede dette med, at ledningen er placeret både i hovedlandevej og i kommunevej - ledningen er derfor kun delvist omfattet af vejlovens § 20- herefter lagde Ekspropriationskommissionen til grund, at undersøgelserne var gennemført i begge parter interesse, og at parterne var enige om, at alternative løsninger skulle undersøges.

De forudsætninger, som Ekspropriationskommissionen har lagt til grund for sin afgørelse er imidlertid ikke rigtige.

1. Udgifterne til forundersøgelser er efter ledningsejernes opfattelse en naturlig del af udgifterne til planlægning og forberedelse af projektet, og
2. Der var ikke enighed mellem ledningsejerne og Vejdirektoratet om, at alternative muligheder skulle undersøges.

Spørgsmålet om, hvorledes man skulle forholde sig til den fælleskommunale afløbsledning i forbindelse med udvidelsen af M3 blev drøftet mellem ledningsejerne og Vejdirektoratet i første halvår af 2004.

I slutningen af december 2003 indkaldte Vejdirektoratet i en mail til et møde med ledningsejerne omkring den fælleskommunale afløbsledning. I denne mail meddeler Vejdirektoratets rådgiver ledningsejerne, at det vil være nødvendigt at omlægge ledningen på en 500-800 meter strækning fra den vestlige side af motorvejen til den østlige side. Mailen ligger altså ikke op til en drøftelse af behovet for at omlægge ledningen.

På det tidspunkt har man endnu ikke haft møde med ledningsejerne og kender altså ikke deres vurdering af spørgsmålet.

Ved det første møde med ledningsejerne, som blev holdt den 14. januar 2004, fremlagde Vejdirektoratet forskellige muligheder for omlægning, som Vejdirektoratet havde overvejet. Vejdirektoratet var allerede på det her møde afvisende over for muligheden for at lade ledningen blive i motorvejsarealet. Desuden var Vejdirektoratet allerede på det tidspunkt i gang med at vurdere, hvilke af flere mulige projekter for omlægning af ledningen, der var det optimale projekt.

Umiddelbart inden næste ledningsmøde modtog ledningsejerne disse projekter, som klart anbefalede en flytning af ledningen.

På mødet mellem ledningsejerne og Vejdirektoratet den 18. februar 2004 drøftede man de to modeller, som Vejdirektoratet havde forslået. Ledningsejerne fastholdt under dette møde, at de ikke var enige i, at en omlægning af ledningen var det mest hensigtsmæssige. Selvom det desværre ikke fremgår klart af referatet fra mødet, opfordrede ledningsejerne igen Vejdirektoratet til at undersøge ledningens tilstand for at afklare, om det var muligt at lade ledningen blive liggende.

På mødet den 31. marts 2004 gjorde ledningsejerne igen opmærksom på, at den billigste løsning efter deres vurdering var at ledningen blev liggende, men Vejdirektoratet afviste fortsat denne løsning. Vejdirektoratet anførte, at der ville være væsentlige risici og omkostninger forbundet med at lade ledningen blive liggende. Denne løsning måtte under alle omstændigheder anses for midlertidig på grund af ledningens begrænsede levetid.

Vejdirektoratet gav under dette møde en meget detaljeret beskrivelse af de komplikationer, som ville være forbundet med at lade ledningen blive liggende. Vejdirektoratet havde imidlertid ikke foretaget nogen form for undersøgelser af ledningens tilstand på det tidspunkt.

Efter mødet den 31. marts 2004 fik ledningsejerne selv foretaget en TV-inspektion af ledningen for at få fastlagt ledningens tilstand. Det fremgår rapporten fra TV-inspektionen, at ledningen var i tilstrækkelig god stand til at blive liggende i motorvejsarealet.

Endvidere har de efterfølgende nærmere undersøgelser af mulighederne for at lade ledningen blive liggende vist, at:

1. Ledningen var i god stand. Der var ikke en gang behov for at relinje ledningen.
2. Prisen på at sideforskyde ledningerne slet ikke har været i nærheden af 3-5 mio. kr. som Vejdirektoratet havde anslået prisen til i forbindelse med, at man forsøgte at overbevise ledningsejerne om, at det eneste rigtige var at omlægge ledningen. Derimod har det samlede ombygningsarbejde kostet ca. 1 mio.
3. Ledningens restlevetid formentlig er nærmere 80 år end 35 år.

Efter at have modtaget resultatet af TV-inspektionen meddelte ledningsejerne til Vejdirektoratet, at ledningen skulle blive liggende. Som bekendt blev det også den endelige løsning, som parterne enedes om at gennemføre.

På baggrund af det faktiske forløb, har ledningsejerne afvist at betale nogen af Vejdirektoratets udgifter til projektering af en omlægning af ledningen.

Ledningsejerne støtter denne afvisning på, at:

1. Udgifterne ikke vedrører ledningsarbejder, da der slet ikke var behov for en ledningsomlægning.
2. Projekteringsomkostningerne må anses for at være en del af Vejdirektoratets generelle omkostninger til planlægning og projektering af udvidelsesprojektet, og

3. Vejdirektoratet ikke har opfyldt sine offentligretlige forpligtelser til at afklare, hvad der ville være den mest hensigtsmæssige løsning.

Ledningsejernes 2. anbringende til støtte for, at ledningsejerne ikke skal deltage i betalingen for projekteringsarbejdet, er, at sådanne udgifter må anses for at være en naturlig del af omkostningerne til planlægning og projektering af et så stort og kompliceret projekt, som det er at udbygge en motorvej i et tæt bebygget område.

Sådanne anlægsudgifter skal afholdes af anlægsmyndigheden – det vil i dette tilfælde sige Vejdirektoratet.

Dette bekræftes også af vejlovens § 10, stk. 2, som fastslår, at samtlige udgifter til forberedelse, planlægning, anlæg og drift af vejarealet skal afholdes af vejmyndigheden.

Udgifterne til undersøgelse af mulige alternative foranstaltninger i forhold til ledningerne i anlægsarealet udgør en del af anlægsomkostningerne til planlægning og projektering af anlægget, og der er ikke noget juridisk grundlag for at pålægge ledningsejerne at afholde disse udgifter.

Som det 3. og sidste anbringende til støtte for, at Vejdirektoratet selv må afholde omkostningerne til planlægning og projektering af en omlægning af afløbsledningen, gør ledningsejerne gældende, at projekteringsudgifterne hovedsagligt er et resultat af, at Vejdirektoratet ikke fra starten overholdt sin offentligretlige forpligtelse til at finde den samfunds-mæssige mest hensigtsmæssige og økonomiske løsning, jf. det forvaltningsretlige undersøgelsesprincip.

Udgifterne til projekteringen var altså hverken rimelige eller nødvendige

Energinet.dk's kabler

Det er spørgsmålet om betaling for tilpasning af vejprojektet til Energinet.dk's 400 kV ledninger under Budingevej.

Kablerne blev etableret i 1999, og i forbindelse med etablering af kablerne, drøftede Energinet.dk og Vejdirektoratet, hvordan kablerne skulle etableres for at undgå, at kablerne skulle omlægges eller komme i vejen for et eventuelt udvidelsesprojekt for M3.

Kablerne blev således projekteret og etableret efter drøftelser med Vejdirektoratet.

Lige som for den fælleskommunale afløbsledning, gør ledningsejerne som udgangspunkt gældende, at ledningsejerne slet ikke kan pålægges at betale for de foranstaltninger, som Vejdirektoratet har truffet i forhold til ledningerne.

Hvis Taksationskommissionen imidlertid måtte komme frem til, at ledningsejerne kan pålægges at betale for sådanne fordyrende foranstaltninger, på trods af, at der ikke er noget hjemmelsgrundlag for det, gør ledningsejerne gældende, at Energinet.dk alligevel ikke kan pålægges at betale for disse fordyrende foranstaltninger ud fra følgende synspunkter:

- Der blev ikke i forbindelse med etablering af kablerne indgået nogen aftale mellem parterne, som fraviger gæsteprincippet i forhold til disse kabler.
- Som følge af de indgående drøftelser mellem parterne havde Energinet.dk en berettiget forventning om, at Energinet.dk ikke ville blive påført yderligere omkostninger til ledningen i forbindelse med en eventuel udvidelse af M3.

Denne berettigede forventning bør føre til, at det i hvert fald ikke i denne situation var rimeligt at pålægge Energinet.dk, at afholde de ekstraomkostninger, som Vejdirektoratet har haft til at tilpasse projektet til de eksisterende 400 kWh- kabler.

Rækkevidden af vejlovens § 20

Ekspropriationskommissionen fastslog i sin kendelse, at:

- § 20 gælder for arbejder på kommunale og fælleskommunale ledninger i kommunevej, og
- § 20 gælder, hvis en del af ledningen, som tidligere har ligget i kommunal vej, i fremtiden kommer til at ligge i motorvejsareal.

Ud fra Ekspropriationskommissionen kendelse, er det imidlertid usikkert, om § 20 gælder i fremtiden, hvis en del af en ledning, som er etableret i kommunevej, omlægges eller ændres på anden måde i forbindelse med, at det hidtidige kommunale vejareal inddrages til motorvej.

Ledningsejerne anmoder derfor Taksationskommissionen om at fastslå, at § 20 gælder for ledninger, som oprindeligt er anbragt i kommunevej, uanset om ledningen er blevet omlagt i forbindelse med, at kommunevejen blev inddraget til etablering af motorvej.

I denne sag vedrører det her spørgsmål især den fælleskommunale afløbsledning, som er delvist beliggende i Rødovre Kommunes vejareal.

Spørgsmålet er imidlertid også relevant for de af HNGs ledninger, som er beliggende i kommunevej, som skal omlægges i forbindelse med udvidelsen af M3.

De anbringender, som ledningsejerne gør gældende til støtte for, at § 20 finder anvendelse uanset om ledningen bliver omlagt i forbindelse med, at det kommunale vejareal inddrages til motorvejsareal, svarer til de anbringender som blev gjort gældende til støtte for, at gæsteprincippet ikke finder anvendelse i forhold til ledninger, som er anbragt i private arealer, og som omlægges i forbindelse med, at arealerne inddrages til motorvejsareal. Det afgørende er således, hvilken status arealet havde, da ledningen blev etableret. Det er fuldstændig ligegyldigt, hvor mange gange arealet skifter status efterfølgende, eller hvor mange gange ledningerne omlægges.

Ledningsejerne skal henvise til de generelle bemærkninger om spørgsmålet.

Det afgørende for, om vejlovens § 20 finder anvendelse, er ejerforholdene på det tidspunkt, hvor vejmyndigheden træffer afgørelse om at pålægge ledningsejeren at omlægge ledningen. På dette tidspunkt er der ligeledes truffet afgørelse om, at udgifterne til ledningsomlægningen skal afholdes.

I denne sag var beslutningen om tilpasning af ledningen på den del af ledningen, som ligger i kommunevej truffet senest, da Vejdirektoratet udarbejdede udkast ledningsprotokolaftale mellem Vejdirektoratet. Det første udkast hertil ligger den 19. november 2004.

Københavns Kommunes afløbsafdeling blev udskilt fra den kommunale enhedsforvaltning ved aftale af 31. december 2004.

Ledningen var således i kommunalt eje på tidspunktet, hvor beslutningen om gennemførelse af ledningsarbejderne blev truffet.

Ledningsomlægningen var derfor omfattet af ordlyden af vejlovens § 20, da det på det tidspunkt, hvor der blev opnået enighed om principperne for tilpasning af ledningen var Københavns Kommune, som var med-ejer af ledningen.

Det er uden betydning for ledningsejerens adgang til at påberåbe sig vejlovens § 20 direkte, at ledningsomlægningen er gennemført, efter omstruktureringen af Københavns Kommunes gasforsyningsvirksomhed.

Hertil kommer, at selskabet KE Afløb er 100 % ejet af Københavns Kommune. Der er således fortsat tale om en kommunal forsyningsvirksomhed, selvom Københavns Kommunes afløbsvirksomhed er udskilt til et selvstændigt selskab. Dette forhold indebærer efter ledningsejernes opfattelse, at de hensyn, som vejlovens § 20 er udtryk for, fortsat er relevante i forhold til KE Afløb.

Desuden gør ledningsejerne gældende, at selvom Taksationskommissionen måtte komme frem til, at KE Afløb ikke kan anses for at være omfattet af vejlovens § 20, så er det alene KE Afløb, som kan pålægges at betale for den andel af udgifterne til ledningsomlægninger, som svarer til KE Afløbs ejerandel. Det vil sige 11 %.

De øvrige ledningsejere vil fortsat være omfattet af vejlovens § 20, da de hensyn, som ligger bag bestemmelsen fortsat er relevante i forhold til disse ledninger.

Herudover gør ledningsejerne gældende, at Vejlovens § 20 og § 106, stk. 2, ikke er udtømmende.

Principperne i vejlovens § 20 kan derimod også finde anvendelse i andre situationer, hvor ledningsomlægninger skyldes ændringer i eksisterende forhold, der må anses for at gå ud over, hvad ledningsejeren med rimelighed måtte kunne forvente, da ledningerne blev anbragt i banearealet.

HNG's ledninger i byggelinearealer

Konkrete ledninger i private arealer, som er sikret ved servitut

Indledning skal det bemærkes, at der er enighed om ledningen G 2202, så indsigelsen vedrørende denne ledning frafaldes. Desuden frafaldt ledningsejerne indsigelsen vedrørende ledningen G 2701.

Spørgsmålet, om ledninger i private arealer, der er sikret ved servitut, vedrører især HNGs ledninger, som er etableret i private arealer langs M3, og som er beskyttet ved deklaration. Ledningerne, som Taksationskommissionen konkret skal tage stilling til under dette punkt er behandlet i den såkaldte kategori D i Ekspropriationskommissionens kendelse.

Efter ledningsejernes opfattelse betyder det, at der er tinglyst en deklaration blandt andet, at det ikke er muligt for Vejdirektoret eller for nogen andre at gøre gæsteprincippet gældende i forhold til denne ledning. Det er i den forbindelse uden betydning, hvad der forårsager ledningsomlægningen på det private areal.

De første to ledninger, som er omfattet af denne kategori er G2203 og G2205. Ledningerne er anbragt både i motorvejareal og i privat areal. G2203 er anlagt i 1983. G2205 er etableret omkring 1980. Ledningen er fornyet af HNG i 1997. En del af det private areal, som ledningerne er anbragt i, er pålagt byggelinier til fordel for M3. Ledningerne skal forstærkes på de dele af tracéet, som kommer til at ligge i motorvejsareal i fremtiden som følge af udvidelsen af M3.

HNGs klage til Taksationskommissionen i forhold til disse ledninger vedrører de dele af ledningerne, der er anbragt i byggeliniearealer.

Begge ledninger er oprindeligt anbragt, inden Vejdirektoratet ændrede sin praksis for fortolkning af vejlovens § 20. Som ledningsejerne tidligere har redegjort for, kan der derfor ikke gælde en formodning for, at disse ledninger er underlagt fjernelsesvilkår. På det tidspunkt betalte Vejdirektoratet for ethvert arbejde på ledninger ejet af kommuner eller fælleskommunale selskaber. Dette underbygges i denne situation af, at ledningerne er beskyttet ved tinglyst deklaration.

Hvad angår ledningen G2205 henvises til bemærkningerne om ændring af forsyningsforhold mv. Mindre arbejder på anlæggene kan ikke anses for en ombygning eller en bebyggelse, som kræver dispensation fra byggelinieservitutten. Disse arbejder kan derfor heller ikke have betydning for, om gæsteprincippet gælder for en sådan ledning. Det har derfor ikke betydning for HNGs retsstilling i forhold til denne ledning, at HNG har fornyet ledningen i 1997.

Den sidste ledning i denne gruppe er ledningen G2701. Ledningen krydser M3.

Vest for M3 er ledningen anbragt i privat areal. Der er ikke tinglyst byggelinie på arealet. HNG's rettigheder over ledningen i det private areal vest for M3 er sikret ved tinglyst deklaration.

Øst for M3 er ledningen anbragt i kommunalt vejareal.

Ledningen omlægges i forbindelse med udvidelse af M3 som følge af, at yderligere areal inddrages til M3.

Det har ikke været muligt alene at gennemføre de fornødne sikringer af ledningen inden for det eksisterende motorvejsareal, fordi der – efter etablering af ledningen – er etableret en støjvold over ledningen. Derfor må der foretages arbejder på den del af ledningen, som er anbragt i privat areal.

Som anført indledningsvis til dette spørgsmål er det HNGs opfattelse, at det må være afgørende for parternes retsstilling, at Vejdirektoratets forhold kræver, at der foretages ledningsarbejder på et areal, hvor HNGs ledning er beskyttet ved deklaration. Gæsteprincippet gælder ikke i forhold til denne del af ledningen. Vejdirektoratet må derfor afholde udgifterne, som er forbundet hermed.

I forhold til denne ledning underbygges dette af, at ledningsarbejderne på privat areal er begrundet i, at Vejdirektoratet har etableret en støjvold, inden ledningsarbejderne er blevet gennemført. Denne støjvold forhindrer, at ledningsarbejderne kan udføres på motorvejsarealet.

HNG gør derfor ligeledes gældende, at ledningsarbejderne på den private grund kunne være undgået ved at planlægge arbejdernes rækkefølge. HNG fastholder derfor, at Taksationskommissionen må ændre Ekspropriationskommissionens afgørelse, således at Vejdirektoratet pålægges at betale for arbejderne på denne ledning.

Sagsomkostninger

Ledningsejernes advokater anmodede på vegne af deres klienter om, at Taksationskommissionen tillægger klienterne godtgørelse for udgifter til nødvendig sagkyndig bistand, jf. ekspropriationsproceslovens § 29.

Der har været et omfattende behov for juridisk bistand med at undersøge og dokumentere retspraksis og administrativ praksis inden for de retlige spørgsmål, som sagen rejser, idet Vejdirektoratet har afvist at være bundet af såvel vejlovscirkulæret som at aktuel administrativ praksis mv.

I en sådan situation har ledningsejerne haft et stort behov for sagkyndig bistand. På den baggrund opfordres til, at der tilkendes et beløb, der nærmer sig de reelle omkostninger ved førelsen af sagen. I den forbindelse

henledes Taksationskommissionens opmærksomhed på omkostningsfastsættelsen i Ekspropriationskommissionens afgørelse i Metrosagen, og til Taksationskommissionens kendelse af 19. januar 2005 i samme sag.

Ledningsejerne finder det rimeligt, at der tillægges sagsomkostninger i samme størrelsesorden som sket for Ekspropriationskommissionen, jf. det anførte i Ekspropriationskommissionens forhandlingsprotokol, hæfte 26 i kendelsen vedrørende Nesa, Energinet.dk og ejerne af den fælleskommunale afløbsledning.

Anmodningen om at blive tillagt godtgørelse og motivationen herfor er fremsat på vegne af samtlige ledningsejere, som advokaterne repræsenterer under denne ekspropriationsforretning

1. Nesa
2. Energinet.dk
3. Gladsaxe, Herlev og Rødovre Kommuner
4. KE Afløb A/S
5. HNG

III. Vejdirektoratets generelle synspunkter

Vejdirektoratets synspunkter for Taksationskommissionen er vedlagt brev af 3. november 2005 og sammenfattet i Indlæg, Vejdirektoratet mod Gladsaxe, Herlev og Rødovre kommuner og indlæg, Vejdirektoratet mod NESA A/S og Energinet.dk, samt brev af 15. februar 2006 vedlagt indlæg 2 fra Vejdirektoratet. Endvidere er der vedlagt indlæg fra sagens behandling ved Ekspropriationskommissionen.

Desuden blev synspunkterne uddybet under mødet den 20. juni 2006.

Vejdirektoratet har navnlig indbragt denne sag for Taksationskommissionen på grund af Ekspropriationskommissionens afgørelse under overskriften: "Ledninger i andre arealer" - (NESA-kendelsen side 223-224 og HNG-kendelsen side 231-232).

Ved afgørelserne på dette punkt har Ekspropriationskommissionen i overensstemmelse med Taksationskommissionens kendelse i Metro-sagen truffet afgørelse om, at ledninger, som ligger på gæsteprincippet i arealer, som eksproprieres til vejformål, ikke efter ekspropriationen er omfattet af gæsteprincippet.

Det mener Vejdirektoratet er forkert.

Men når nu sagen er indbragt, og der af ledningsejerne er stillet spørgsmålstejn ved andre elementer i Ekspropriationskommissionens afgørelse, finder Vejdirektoratet det rigtigst at forholde sig til Ekspropriationskommissionens kendelser i deres helhed.

Sagen angår Motorring 3. Det fremgår af nogle kendelser fremsendt af Vejdirektoratet den 15. juni, hvorledes udviklingen af vejen har været.

I maj 1943 blev der afholdt en besigtigelsesforretning i anledning af anlægget af en motorvej vest om København samt udbygning af Hørsholm-vejen som motorvej. Besigtigelsen angik, som det ses, en strækning fra Jægersborgvej (side 196) og syd over gennem Gentofte og Gladsaxe Kommuner.

Det følgende år, i april 1944, holdt kommissionen igen møde, og man kan se af side 467, at det drejede sig om udbetaling af erstatning til en række forskellige lodsejere med renter fra den 15. oktober 1943, hvilket må være det tidspunkt, hvor ekspropriationen blev foretaget.

Af særlig interesse er tilførslen (side 470) vedrørende løbenr. 670, hvoraf det fremgår, at Gammelmosevej blev forlagt. At det skete, fremgår af det luftfoto fra 1954, som er fremsendt fra Vejdirektoratet. På tegningen (gult = nedlagt kommunevej, ses tracéet for den nedlagte Gammelmosevej).

Formentlig er HNG-gasledningen langs motorvejen, hvor Gammelmosevej før lå, lagt ned i løbet af 1950'erne.

Så er der fremsendt et kortudsnit, som viser, hvornår de enkelte strækninger af motorvejen blev åbnet i perioden fra 1966-1977.

På dette kort er angivet, hvor de fire ledninger, som er omtalt i Ekspropriationskommissionens kendelse, vedrører HNG's ledninger.

Vejdirektoratet har fundet nogle tingbogsattester, som viser tidspunktet for tinglysning af byggelinier i området.

For så vidt angår ledning nr. G 2202 - det vil sige der, hvor Gammelmosevej før lå - ses, at der blev tinglyst et dokument om byggelinier i 1968.

For så vidt angår ledning nr. 2203 er fremlagt to - ganske vist uofficielle - tingbogsattester fra området, hvor ledning nr. 2203 ligger.

Attesten vedrørende matr.nr. 24 o viser, at der i 1968 blev tinglyst dokument om byggelinie.

Attesten vedrørende matr.nr. 8 o viser (side 2), at der blev tinglyst byggelinier i 1968 og 1977.

Vejdirektoratet har yderligere et kort, hvor årstallet desværre er forsvundet, men det er fra 1984, og viser "en indmålt gasledning".

Gæsteprincippets indhold mv.

Det ulovbestemte gæsteprincip.

Gæsteprincippet var oprindeligt ulovbestemt, men blev fastslået i retspraksis i første halvdel af 1900-tallet. Som eksempel på denne retspraksis henvises til U 34.451 H. En ejer af et jordlod havde i 1914 givet et elektricitetsværk lov til at opstille nogle højspændingsmaster på jordlodden uden, at der skulle betales for det.

Han solgte jordlodden. Den nye ejer besluttede sig for at udstykke og bebygge den med parcelhuse.

I begyndelsen af 1930'erne krævede elektricitetskommissionen højspændingsledningerne og masterne fjernet på grund af områdets tiltagende bebyggelse. Man kunne ikke have højspændingsledninger i et parcelhuskvarter.

Ved dommen blev der taget stilling til, hvem der skulle betale for fjernelsen. Højesteret fastslog først i præmisserne, at jordloddens ejer ikke i forbindelse med aftalen om opstilling af masterne havde forpligtet sig til ikke at udstykke, og at en sådan pligt heller ikke var fastslået ved en tidligere retssag mellem parterne. El-selskabet kunne derfor ikke på grundlag af aftalen fra 1914 kræve, at ejeren af ejendommen skulle betale. Og da der ikke i øvrigt var hjemmel til at pålægge ejeren at dække udgifterne ved flytning, blev han frifundet af Højesteret.

Fordi ejeren altså ikke ved aftalen havde forpligtet sig til at tåle (acceptere) en begrænsning i retten til at råde over sin ejendom, måtte elværket selv betale for flytning af højspændingsledningerne, som var nødvendig gjort af områdets udbygning, herunder hans egen udstykning.

At ejendommen i mellemtiden havde skiftet ejer, blev ikke tillagt betydning.

Det blev heller ikke tillagt betydning, at anvendelsen af området var ændret fra landbrug til parcelhuskvarter.

Østre Landsrets dom U 34.609 Ø fik et tilsvarende udfald. Elværket havde fået tilladelse til at opstille en række master på en kommunevej. Vejen blev overtaget af amtet og blev udvidet, og derfor måtte masterne flyttes. Østre Landsret udtalte i præmisserne, at kommunen ikke ved at give tilladelse til at opstille masterne havde forpligtet sig til at tåle nogen indskrænkning i sin ret til at råde over vejen, og at tilladelsen i øvrigt måtte forstås således, at ledningsejeren til enhver tid måtte respektere sådanne ændringer, som trafikforholdene nødvendiggjorde, og som i øvrigt kunne forudses. Og så fremhæves det, at der heller ikke var betalt vederlæg for retten til at anbringe masterne.

Dét man kan udlede af disse to domme er, at ledningsejere som udgangspunkt skal betale for ledningsflytninger.

Vil ledningsejeren ikke det, må han sikre sig ved en aftale om, at ejendommens ejer ikke kan kræve ledningerne flyttet for ledningsejerens regning. En sådan aftale bør tinglyses servitutstiftende, så det ikke går i glemmebogen.

En anden måde, ledningsejeren kan sikre sig på, er ved at betale for at få lov til at anbringe ledningerne. Er der betalt for at få tilladelse til at anbringe ledninger, må ejendommens ejer respektere ledningerne eller selv betale, hvis de skal flyttes.

Om ejendommen skifter ejer eller anvendelse, er derimod uden betydning.

Senere retspraksis er i overensstemmelse hermed.

Vejlovens § 106

Det er meget almindeligt, at ledninger anbringes i eller langs veje, og det er vel grunden til, at man i 1957 indsatte en bestemmelse i vejbestyrelsesloven og senere overførte den til vejlovens § 106.

Som det fremgår af bestemmelsen, er udgangspunktet også i § 106, at ledningsejeren skal betale for evt. ledningsflytninger. Undtagelser fra dette udgangspunkt gøres:

1. Hvis de foranstaltninger, som nødvendiggør ledningsflytning, ikke tjener vejformål, eller
2. hvis en kommission har truffet anden bestemmelse, f.eks. i forbindelse med vejens anlæg, eller
3. hvis andet følger af bestemmelsen i vejlovens § 20.

Privatvejsloven indeholder i § 52 samme bestemmelse som vejlovens § 106.

Det ligger altså fast, at gæsteprincippet er udgangspunktet - det vil sige, at det som udgangspunkt er ledningsejeren, der skal betale, uanset om det er det ulovbestemte gæsteprincip, der gælder, eller om det er vejlovens.

Såvel for ledninger i veje som for ledninger i andre arealer kan det være aftalt eller bestemt, at dette udgangspunkt skal fraviges, det vil sige, at ledningsejeren ikke skal betale.

For ledninger i private arealer kan der være betalt et vederlag, og så skal udgangspunktet også fraviges.

Udgangspunktet skal endelig fraviges, hvis ledninger i veje skal flyttes på grund af foranstaltninger, som ikke tjener vejformål.

Formålet med de arbejder, der gør det nødvendigt at flytte ledningerne, har betydning for, om gæsteprincippet i vejlovene finder anvendelse. Der er hverken i retspraksis eller taksationspraksis støtte for, at dette også gælder, når det er det ulovbestemte gæsteprincip, der finder anvendelse.

Gæsteprincippets betydning ved ekspropriation af privat ejendom og for udmåling af ekspropriationserstatning

At en ledning ligger på gæsteprincippet indebærer, at ejendommens ejer har bevaret adgangen til frit at disponere over arealet, herunder til at kræve ledninger fjernet på ledningsejerens bekostning. Modsat er ledningernes tilstedeværelse for ledningsejerne forbundet med den risiko, at de kan kræves fjernet. En afståelse af ejendommen i fri handel ændrer ikke herved, heller ikke selvom den nye ejer har sådanne planer med hensyn til ejendommen, som nødvendiggør, at ledningerne fjernes. Handelsprisen vil netop være fastsat under hensyntagen til denne mulighed.

Hvis den nye ejer kan disponere frit over ejendommen, er prisen selvfølgelig højere, end hvis den nye ejer skal respektere ledninger og selv betale for at få dem flyttet.

Heller ikke en tvangsmæssig afståelse ændrer efter Vejdirektoratets opfattelse herved. Det er et synspunkt, som støttes af de erstatningsmæssige konsekvenser for ejeren af ejendommen.

Ved ekspropriation forstås tvangsmæssig afståelse. Når talen er om totalekspropriation af fast ejendom, overdrages samtlige ekspropriationsrettigheder over og pligter med hensyn til den faste ejendom til eksproprianten, (medmindre andet aftales).

Ved ekspropriation af en del af en fast ejendom gælder det samme, men naturligvis kun med hensyn til de rettigheder og pligter, som er knyttet til den eksproprierede del af den faste ejendom.

Ekspropriationserstatningen fastsættes principielt til et beløb, som svarer til det økonomiske tab, som eksproprianten lider.

Eksproprieres en ejendom eller en del af en ejendom med ledninger, har det betydning for opgørelsen af tabet, om ledningerne var omfattet af gæsteprincippet eller ikke, ganske som det har ved fastsættelse af købesummen i fri handel. Er ledningerne omfattet af gæsteprincippet med ejerens deraf følgende mulighed for omkostningsfrit at kræve ledningerne fjernet, er ejendommen mere værd, end hvis ledningerne ikke var omfattet af gæsteprincippet.

Den erstatning, som skal ydes i tilfælde af ekspropriation, afhænger derfor af, om gæsteprincippet finder anvendelse, ganske som købesummen i fri handel afhænger heraf.

Når det således såvel ved fri handel som ved ekspropriation har betydning for fastsættelsen af købesummen eller erstatningen, om ledninger i det afståede areal var omfattet af gæsteprincippet, og når det har tilsvarende betydning for sælgeren eller eksproprianten, er der ingen begrundelse for, at ledningsejere i tilfælde af ekspropriation - men ikke ved salg i fri handel - skulle stilles økonomisk bedre end før afståelsen. Dette vil være tilfældet, hvis ekspropriationen får den konsekvens, at ledninger, som forud for ekspropriationen var omfattet af gæsteprincippet, efter ekspropriationen ikke længere anses for omfattede.

På Vejdirektoratets vegne gøres det således gældende, at der med hensyn til gæsteprincippet og dets "genemslagskraft" ingen forskel er på en overdragelse i fri handel og en tvangsmæssig overdragelse, bortset fra,

at hvis ekspropriationen sker til vejformål, og ledninger kommer til at ligge i vejarealet, så skal ledningsejeren senere kun betale for at få flyttet ledningerne, hvis flytningen er nødvendiggjort af vejformål.

Det er klart udtrykt også i nyere taksationspraksis, f.eks. i Ekspropriationskommissionens kendelse i Materialesamlingen s.123 f., s. 126, s.128 og s. 150. Tilsvarende i Ekspropriationskommissionens kendelse i KFE 99.291.

Om beviset for, at en ledning ligger på gæsteprincippet, ligger det fast, at ledningsejeren skal løfte bevisbyrden for, at ledningerne ikke er omfattet af gæsteprincippet. Det er senest fastslået i Taksationskommissionens kendelserne af 19. januar 2005 (Metrosagen)

Gennemgang af Ekspropriationskommissionens kendelse.

NESA/Elkraft/Lynetteledningen - ledninger i offentlige veje

Parterne er enige om, at etablering af støjdæmpende foranstaltninger tjener vejformål, og er dermed enig i Ekspropriationskommissionens bemærkninger herom.

Vejdirektoratet har ikke bemærkninger til Ekspropriationskommissionens generelle omtale af vejlovens § 20. Vedirektoratet er imidlertid ikke enig med Ekspropriationskommissionen i, at Lynetteledningens ejere er et fælleskommunalt selskab.

Det støttes på Ekspropriationskommissionens kendelse om I/S Vestkraft.

I/S Vestkraft oplyste i en skrivelse af 26. april 1982 (M.236), at I/S'et bestod af 8 kommuner, 6 forsynings-selskaber på andelsbasis og 1 selskab. Af Ekspropriationskommissionens kendelse fremgår (materialesamlingen s.121), at Ministeriet for offentlige arbejder havde udtalt, at I/S Vestkraft ikke kunne anes for et fælleskommunalt selskab.

Lynetteledningen ejes ganske vist af et fællesskab. Men dette fællesskab består af tre kommuner og et anpartsselskab, KE Afløb ApS, som nu er blevet til et A/S. Et sådant I/S er ikke et fælleskommunalt selskab.

Derfor er den del af Lynetteledningen, som ligger i kommunevej, heller ikke omfattet af vejlovens § 20.

Den del af ledningen, som ligger i motorvej, er omfattet af § 106, hvilket ikke er bestridt af ledningsejerne.

Vejdirektoratet er for så vidt også enig i det, som Ekspropriationskommissionen har anført i det sidste afsnit under denne overskrift. Men hvis ledningen blev lagt, før en vejen blev anlagt der, er det stadig udgangspunktet, at det ulovbestemte gæsteprincip gjaldt forud for vejens anlæg, og det er stadig ledningsejeren, som har bevisbyrden for, at gæsteprincippet så ikke finder anvendelse.

§ 20 gælder, uanset om ledningen bliver anlagt, det vil sige afgørende i al fremtid arealets oprindelige status.

Vejdirektoratet anerkender, at beslutningen om udvidelsen af motoring 3 blev taget inden omdannelse af KE Energi til et selskab.

Ledninger i byggeliniearealer

Vejdirektoratet er enig med Ekspropriationskommissionens kendelse.

Ledninger i private fællesveje

Vejdirektoratet er enig med Ekspropriationskommissionen.

Ledninger i andre arealer

Vejdirektoratet er enig i det, som Ekspropriationskommissionen i det indledende afsnit har anført om, at det ulovbestemte gæsteprincip som udgangspunkt gælder for sådanne arealer, og også gælder for senere erhververe af arealet.

Overdragelse af en fast ejendom indebærer sædvanligvis en fuldstændig overdragelse af retten til at råde/disponere både retligt og faktisk over den pågældende ejendom. Den nye ejer indtræder - medmindre andet er aftalt - i alle den tidligere ejers rettigheder og forpligtelser. Hvis den tidligere ejer ikke skulle respektere en ledning, fordi den lå på gæsteprincipet, så skal den nye ejer heller ikke.

Når Ekspropriationskommissionen er nået til et andet resultat, skyldes det - som det fremgår af kendelsen side 223 nederst til side 224 øverst - at Taksationskommissionen i sin kendelse af 19. januar 2005 nåede til et andet resultat. Den angik foranstaltninger som følge af anlæg af Metroen.

Skal man sammenfatte Taksationskommissionens kendelse - måske lidt firkantet - står der:

Hvis et areal, hvori der ligger ledninger på gæsteprincipet, overgår til anden anvendelse, gælder gæsteprincipet ikke, heller ikke selvom arealet er blevet eksproprieret.

Det er et synspunkt, som der efter Vejdirektoratets opfattelse ikke er støtte for i hverken rets- eller taksationspraksis, endsige i reale grunde.

Som Vejdirektoratet har redegjort for, var grunden til, at ledninger skulle flyttes i højesteretssagen, hvori der blev afsagt dom i 1934 (U.34.45), at den jordlod, som elmaster var anbragt på, i perioden fra 1914 til 1932 ændrede karakter fra at være en mark på landet til et parcelhuskvarter. Alligevel måtte elselskabet respektere gæsteprincipet og betale for ledningsflytningen.

For så vidt angår det af ledningsejerne anførte om vejcirculæret pkt. 55, pkt. 55 - § 106 gælder ikke private arealer - derfor må Transportministeriet afstå fra at udtale sig om, hvad der så gælder. Ministeriets ressortområde er kun veje.

En ledningsejer løber en stadig risiko for, at ledningen kræves fjernet, medmindre ledningsejeren har sikret sig. Når en ledning er beliggende tæt ved vej, er der klar risiko for inddragelse af arealet til vejformål.

I denne sag gør Vejdirektoratets gældende, at det følger af såvel retspraksis som taksationspraksis - bortset fra kendelserne af 19. januar 2005 - at en erhverver af et areal med ledninger, som har ligget på gæsteprincipet, retligt er stillet nøjagtig som den tidligere ejer, medmindre andet er aftalt.

Det gøres videre gældende, at det ingen forskel gør, om arealet er erhvervet ved ekspropriation eller i fri handel.

Den eneste modifikation til dette er, hvis arealet er erhvervet til vejformål og dermed er blevet omfattet af vejlovens § 106. I så fald er det kun senere ledningsflytninger, som er forårsaget af vejformål, der er omfattet af gæsteprincipet.

Vejdirektoratet er endelig enig med Ekspropriationskommissionen i det, som er anført i sidste afsnit under denne overskrift, hvorefter ledninger, som før vejens anlæg lå i et privat areal og i forbindelse med vejanlægget kom til at ligge i vejareal, er omfattet af gæsteprincippet i vejlovens § 106.

Ekspropriationskommissionens kendelser vil naturligt give anledning til at tage stilling i forbindelse med vejanlægget - og i § 106 hjemmel til at en kommune kan træffe afgørelse om, hvorvidt ledningen for fremtiden skal være omfattet af gæsteprincippet i vejlovens § 106 eller ej.

Det ville være ganske mærkværdigt, om der ikke i forbindelse med vejanlægget var taget stilling til spørgsmålet. Det har formodningen mod sig, og bevisbyrden for, at ledningen ikke er omfattet af § 106, må derfor påhvile ledningsejeren.

NESA's ledning er anlagt i forbindelse med vejanlæg - ligger i motorvej og skal nu flyttes.

Kombinerede ledningsanlæg

Parterne er enige med Ekspropriationskommissionen. Vejdirektoratet er enig i Ekspropriationskommissionens kendelse om fordeling af udgifterne til flytning af ledningsanlæg, som både anvendes som forsyningsledning og til vejbelysning.

Fordyrelse af vejanlæg for at undgå ledningsflytninger

Det er et almindeligt princip for al myndighedsaktivitet, at myndigheden skal tilstræbe at genere borgere eller virksomheder mindst muligt - være hensynsfulde. Af dette helt basale princip følger også, at anlægsmyndigheden, når en ledning volder problemer for et vejanlæg, må søge at løse dette problem på den måde, som i størst mulig grad tager hensyn til begge parter interesser. Der er fuldstændig enighed om dette.

Det kan være, at den - i den henseende - bedste og billigste løsning er ikke at kræve ledningen flyttet, men at iværksætte nogle foranstaltninger, som fordyrer vejanlægget med et beløb, som dog er mindre end dét, det koster at flytte ledningen.

Ledningsejerne har til støtte for, at anlægsmyndigheden skal betale for sådanne foranstaltninger, gjort gældende, at gæsteprincippet i § 106 ikke finder anvendelse.

Ledningsejerne har påberåbt sig bestemmelsen i vejlovens § 10, stk. 2, hvorefter vejbestyrelsen skal afholde de udgifter, som er forbundet med anlæg, drift og vedligeholdelse osv. af veje.

Heroverfor kan man for det første indvende, at ledningsejeren har glemt sidste led i bestemmelsen, som lyder: "medmindre andet er bestemt."

Man kan for det andet indvende, at § 10, stk. 2, angår vejarbejder, ikke ledningsarbejder, som principielt er vejmyndighederne uvedkommende.

Ledningsejerne har i den forbindelse henvist til Højesterets dom i U.2003.841 H. Denne sag vedrørte imidlertid en helt anden problemstilling, nemlig om Københavns Kommune havde hjemmel til at opkræve afgift for dels at have ledninger liggende i kommunens veje, dels at føre tilsyn med ledningsarbejder. Det fandt Højesteret ikke, at der var, heller ikke i gæsteprincippet - nej, for tilsyn med ledninger er ikke vejregulering m.v., som er nævnt i § 106. Sagen er efter Vejdirektoratets opfattelse uden relevans for de spørgsmål, som Taksationskommissionen skal tage stilling til.

Desuden er jo en anden bestemmelse netop i § 106 om gæsteprincippet. Det centrale i gæsteprincippet er ledningen er gæst i vejen. Udgangspunktet er derfor at ledning skal flyttes, når vejen skal omlægges, uanset om ledningen konkret bliver flyttet. Ud fra proportionalitetsbetragtninger skal ledningsejerne derfor også betale fordyrelse af vejprojektet som er begrundet i ledningens tilstedeværelse, uagtet at ledningen ikke omlægges.

Ledningsejerne har videre påberåbt sig Taksationskommissionens kendelse af 19. januar 2005 i sagen anlagt af Københavns Kommune mod Østamagerselskabet (Metro-sagen). I den sag havde anlægsmyndigheden valgt en løsning med en sivetunnel ved Skøjtevej, uanset at Københavns Kommune havde protesteret mod løsningen og afvist at deltage i finansieringen. Taksationskommissionen forudsatte, at ledningsejeren skulle betale, hvis der ikke havde været protesteret mod både løsning og finansiering.

Hvis ledningsejeren er uenige i løsninger, som fordyrer projektet, men som er valgt for ikke at forlange en ledning omfattet af gæsteprincippet flyttet, så må spørgsmålet forelægges Ekspropriationskommissionen.

Taksationskommissionen skal kun tage stilling til princippet.

Den fælleskommunale afløbsledning (Lynetteledningen)

Enighed mellem parterne om at Vejdirektoratet skal betale for omlægningen.

HNG-kendelsen

Ledninger i offentlig vej

Hvad dette spørgsmål angår, skal Vejdirektoratet henvise til bemærkningerne til kendelsen vedrørende NE-SA og afløbsledningen.

Ledninger i byggeliniearealer

Vejdirektoratet er enig i Ekspropriationskommissionens kendelse.

HNG bestrider, at de har bevisbyrden for, at der er meddelt dispensation fra byggeliniepålæg på fjernelsesvilkår og gør gældende, at bevisbyrden påhviler vejbestyrelsen.

Heroverfor gør Vejdirektoratet gældende, at det af taksationspraksis følger, at bevisbyrden påhviler ledningsejerne.

Der kan i den forbindelse henvises til Taksationskommissionens kendelse af 19. januar 2005 (Metrosagen). Byggeliniepålæg har til formål at reservere arealet til f.eks. en fremtidig vejudvidelse, det vil sige uden at det bliver nødvendigt for vejbestyrelsen at afholde udgifter til fjernelse af bygninger osv. i byggeliniearealet. Det er derfor, at det har formodningen mod sig, at der er dispenseret fra byggeliniepålægget uden fjernelsesvilkår.

Derfor taler alt også for at pålægge bevisbyrden for, at der er dispenseret uden fjernelsesvilkår, på ledningsejerne.

Byggeliniepålæg har i medfør af vejlovens § 37, stk. 2, virkning fra datoen for den offentlige kundgørelse. Tinglysning følger senere.

Ledningsejerne har under henvisning til den skrivelse, som er indeholdt i M.299 ment at kunne hævde, at man tidligere ikke gav byggeliniedispensationer på fjernelsesvilkår.

Det er forkert. Det fremgår af E.A. Abitz: "Vejenes Retsforhold", 1950, side 254, at dispensation fra forbudet mod at etablere anlæg af blivende art på byggeliniebelagte arealer i praksis hyppigt blev meddelt, men på fjernelsesvilkår.

I "Almindelige og supplerende betingelser for udførelse af ledningsanlæg i eller over hovedlandeveje" fra maj 1977 var i pkt. 11.1 bestemt, at vejbestyrelsens rådighed over vejarealet "i igen henseende indskrænkes som følge af anlæggets etablering og tilstedeværelse",
Og i pkt. 11.2 var bestemt:

"Anlægget kan således, hvis vejbestyrelsen finder det påkrævet i tilfælde af vejreguleringer eller andre ændringer med vej-mæssigt formål, forlanges flyttet inden for en passende frist uden udgift for vejbestyrelsen, jf. dog lov om offentlige veje §§ 20 og 106."

I Abitz' kommentarer til "Vejlovene" fra 1981 er på side 102 ff gengivet de gældende "Retningslinier for byggeliniedispensationer". Her er under pkt. 4.3.1 bestemt, at der i princippet ikke bør meddeles dispensation inden for vejenes mulige udvidelseslinie. Gives dispensation alligevel, må dette ske på fjernelsesvilkår.

Uden for vejens udvidelseslinie kan dispensation gives med en "ikke-fordyrelses-deklaration", hvorefter bygværket ikke kan medføre nogen forøgelse af udgifterne for vejanlægget, såfremt en udvidelse eller vejregulering skal finde sted.

I meddelelse nr. 001.06, "Vilkår for udførelse af ledningsanlæg for naturgas i hovedlandeveje og disses byggeliniearealer samt vilkår for aftale, når gasledningsservitutter og byggelinieservitutter overlapper hinanden" af 5. maj 1983 er videre i pkt. 2.1 bestemt, at der kan træffes særlig aftale med ledningsejerne om vilkår og udgiftsfordeling vedrørende fremtidige ændringer på lednings- eller vejanlæg.

Det var videre bestemt: "at enhver aftale, som indebar risiko for væsentlige udgifter til f.eks. vejombygning, skulle tiltrædes af Vejdirektoratet."

Dette gjaldt også nedlægning af ledninger i byggeliniebelagte arealer inden for 5 meter fra vejskel.

Om gasledninger i byggeliniebelagte arealer mere end 5 meter fra vejskel var i pkt. 3.2 bestemt, at der skulle træffes særlig aftale om vilkår og udgiftsfordeling ved evt. vejudvidelser.

I den meddelelsen vedlagte aftaleformular er præciseret, at "Almindelige og supplerende betingelser for udførelse af ledningsanlæg i eller over hovedlandeveje" fra maj 1977 var gældende. Det fremgår af pkt. 2 i aftaleformularen, at en fravigelse af bestemmelsen i pkt. 11.1 kun kunne ske ved særskilt aftale.

Det fremgår af det omtalte materiale, at Vejdirektoratet således har haft det udgangspunkt, at ledninger i såvel vejarealer som byggeliniebelagte arealer var omfattet af gæsteprincippet. Det vil sige, at tilladelse til placering af ledninger i byggeliniebelagte arealer kun blev givet på det vilkår, at ledningsejerne betalte for flytninger nødvendiggjort af vejarbejder.

Oplysningen fra Københavns Amt om, at man ikke dispenserede på fjernelsesvilkår, bestrides som udokumenteret.

Det gøres således gældende, at Vejdirektoratet - i hvert fald siden omkring 1950 - stedse har administreret byggeliniearealer således, at man ikke dispenserede fra byggeliniebestemmelser uden at sikre sig, at dispensationerne ikke medførte fordyrelse af en evt. senere vejudvidelse.

Det er jo også et af de væsentlige formål med byggeliniebestemmelser, så en anden administration ville klart have været i strid med formålet med byggeliniepålægget.

Tidligere ledninger i vej eller byggelinieareal

Vejdirektoratet kan tiltræde Ekspropriationskommissionens afgørelse på dette punkt.

Ledningsejerne bestrider, at de har bevisbyrden for, at der er meddelt dispensation fra byggeliniepålæg og gør gældende, at bevisbyrden påhviler vejbestyrelsen.

Vejdirektoratet skal henvise til, hvad der allerede har gjort gældende om administrationen af byggeliniearealer.

Stikledninger på privat grund

For at forstå Ekspropriationskommissionens kendelse ret, må det præciseres, at der var tale om stikledninger i byggelinieareal. Vejdirektoratet er således enig i kendelsen.

Hertil kommer, at udskiftning eller omlægning af stikledning på privat areal nødvendigvis må være en følge af forlægning af hovedledningen, det vil sige en afledt konsekvens af udvidelsen af motorvejen.

Afledte konsekvenser skal i udgiftssammenhæng behandles som den ledning, det primært var nødvendigt at flytte.

Ledningerne G 2203 (1983) og G 2205 (1980)

Vejdirektoratet er enige med Ekspropriationskommissionens kendelse.

Disse ledninger blev efter det for Vejdirektoratet oplyste etableret i begyndelsen af 1980'erne. Det fremgår af HNG's kort fra 1984. Som det fremgår af tinglysningsattesterne vedrørende matr.nr. 24 o og 8 g, blev byggelinier tinglyst i 1968 og 1977 og antagelig bekendtgjort nogen tid forud herfor. Det vil sige, at ledningsejerne skal betale for ændringer i vejarealer og byggelinieareal, idet ledningen er etableret i eksisterende byggelinieareal, medmindre HNG kan dokumentere at der er dispenseret fra byggelinien uden sædvanligt fjernelsesvilkår.

Ledningen G 2701

Spørgsmålet vedrørende denne ledningsstrækning er alene, om Vejdirektoratet eller HNG skal betale for omlægning af ledning på privat grund.

Den del af ledningen, som ligger i motorvejen, er der ikke tvist om.

Omlægningen af ledninger på privat grund er en konsekvens af omlægning af motorvejen - en afledt omkostning, som HNG selv må betale for. Desuden er HNG valgt løsningen og omkostningerne er derfor Vejdirektoratet uvedkommende.

IV. Taksationskommissionen har afsagt følgende kendelse

Ligesom for Ekspropriationskommissionen er der heller ikke for Taksationskommissionen oplyst noget om omkostningerne ved omlægning af de omhandlede ledninger. Taksationskendelsen omfatter derfor kun de generelle principper, der skal gælde for betalingsspørgsmålet. Taksationskommissionen forudsætter, at parterne ud fra de generelle principper for omkostningsfordelingen, som er indeholdt i kendelsen, kan beregne de beløbsmæssige konsekvenser heraf for den enkelte ledningsomlægning, når udgifterne hertil kan gøres op.

Såfremt parterne ikke kan blive enige herom, kan spørgsmålet indbringes for Ekspropriationskommissionen og dernæst eventuelt for Taksationskommissionen.

Taksationskommissionen finder, at følgende generelle principper skal lægges til grund ved fastlæggelse af betalingsforpligtelsen:

I lighed med Ekspropriationskommissionen skal Taksationskommissionen indledningsvis bemærkes, at det som udgangspunkt må lægges til grund, at der gælder et ulovbestemt gæsteprincip for ledningers tilstedeværelse i fremmede arealer, med mindre andet fremgår af gældende love og bestemmelser, pålagte deklarationer eller indgåede aftaler. Indholdet af gæsteprincippet afhænger imidlertid af de omstændigheder, hvorunder ledningen er anbragt i arealet, ligesom det kan være modificeret ved gældende bestemmelser og aftaler.

Fordyrelse af anlægsprojektet for udgå ledningsomlægning

Ekspropriationskommissionen har i sin kendelse fastslået, at ledningsejer skal betale for den fordyrelse af anlægsprojektet, som beror på, at anlægsmyndigheden har valgt en billigere eller bedre løsning, end en ledningsomlægning ville indebære, forudsat at foranstaltningerne har været nødvendige, og at en sådan ændring af anlægsprojektet er besluttet af parterne i enighed eller er godkendt af Ekspropriationskommissionen.

Der foreligger imidlertid ingen konkrete eksempler herpå, og Taksationskommissionen kan derefter kun tage stilling til det principielle spørgsmål, om ledningsejer overhovedet kan pålægges at betale for en sådan fordyrelse af anlægsprojektet.

I relation til den fælleskommunale afløbsledning ("Lynetteledningen") opstår derimod det konkrete – men beslægtede – spørgsmål, om ledningsejer kan pålægges at betale en vis del af anlægsmyndighedens udgifter til undersøgelser af en udformning af anlægsprojektet, som ville indebære en flytning af ledningen, inden man besluttede sig for en udformning, som indebærer, at ledningen ikke skulle flyttes.

Ekspropriationskommissionen har i sin kendelse anført, at reale grunde taler for at pålægge ledningsejer betalingspligt ved sådanne fordyrelser af anlægsprojektet, men uden at anføre, hvori disse består. Det må formodes, at afgørelsen hviler på følgende betragtninger:

- Den udformning af anlægsprojektet, som anlægsmyndigheden finder mest hensigtsmæssig, ville indebære en omlægning af en ledning.
- Denne omlægning ville være omfattet af gæsteprincippet, jf. vejlovens § 106, således at ledningsejer skulle betale herfor.
- En ændring af anlægsprojektet ville indebære, at ledningsomlægningen kunne undgås eller begrænses.

- Merudgifterne ved en sådan ændring ville være mindre end udgifterne til den ledningsomlægning, som ellers skulle være foretaget.
- Det kan lægges til grund, at ændringen af anlægsprojektet alene er begrundet heri, så er ændringen af anlægsprojektet udelukkende sket i ledningsejers interesse.

Ledningsejer må derfor ud fra disse betragtninger betale den hermed forbundne udgift, idet ændringen af anlægsprojektet da tillige er samfundsøkonomisk hensigtsmæssig, fordi den netto indebærer en ressourcebesparelse. Anlægsmyndigheden har utvivlsomt en forpligtelse til ved projekteringen i forbindelse med anlægget at tage vidtgående hensyn til ledningsejers interesser, og når anlægsmyndigheden til opfyldelse af denne pligt pådrager sig merudgifter, som alene er begrundet i hensynet til at begrænse ledningsejers tab, fører betragtningen til, at disse tabsbegrænsende foranstaltninger må betales af ledningsejer.

Vejcirkulæret lægger i overensstemmelse hermed op til, at der så vidt muligt forsøges opnået forhandlingsløsninger, således at hensyn tages til begge parter interesser, men hvis ledningsejer ikke kan pålægges at betale for ændringer af anlægsprojektet, som beror på hensynet til ledningsejer, begrænses ledningsejers incitament til at indgå i sådanne forhandlingsløsninger.

Taksationskommissionen skal hertil bemærke, at spørgsmålet er, om disse betragtninger udgør et tilstrækkeligt grundlag for at pålægge ledningsejer en betalingspligt.

Vejlovens § 106 indeholder i hvert fald ingen direkte hjemmel hertil. Bestemmelsen omhandler betingelserne for at pålægge ledningsejere at betale for ledningsomlægninger m.v. i forbindelse med vejarbejder, og den tager således ikke stilling til, hvad der gælder, når ledningsomlægninger m.v. *undgås* ved en – fordyrende – ændring af anlægsprojektet. Selve den omstændighed, at en sådan ændring indebærer en besparelse for ledningsejer – og for samfundet – kan ikke i sig selv begrunde, at ledningsejer pålægges at betale for fordyrelsen af anlægsprojektet.

Efter Taksationskommissionens opfattelse ville en sådan betalingspligt reelt indebære en begrænsning af anlægsmyndighedens pligt til ved projektering m.v. af anlægget at tage hensyn til ledningsejers interesser.

Det følger både af vejlovens § 106 og af almindelige ekspropriationsretlige principper, at en ledningsejers betalingspligt i henhold til gæstprincipet er betinget af, at den pågældende ledningsomlægning har været nødvendig som følge af anlægsprojektet.

Anlægsmyndighedens pligt til at tage hensyn til ledningsejers interesser må i overensstemmelse med det almindelige, offentligretlige proportionalitetsprincip indebære en pligt til at udforme anlægsprojektet på en sådan måde, at det indgreb i ledningsejerens interesser, som dette indebærer, begrænses mest muligt.

Hvis en ændring af anlægsprojektet ville indebære, at en ledningsomlægning kan undgås, må heraf følge, at ledningsomlægningen ikke kan anses for at være en nødvendig følge af anlægsprojektet. Dette gælder særligt, hvis merudgiften ved en ændring af anlægsprojektet er mindre end de udgifter til en ledningsomlægning, som derved undgås, d.v.s. i tilfælde, hvor en sådan ændring ikke kun er i ledningsejers interesse, men også i samfundets.

Hverken vejlovens § 106 eller de nævnte offentligretlige principper giver noget grundlag for, at anlægsmyndighedens opfyldelse af pligten til at begrænse indgrebet over for ledningsejer modsvarer af, at anlægsmyndigheden kan kræve betaling eller erstatning for de udgifter, som anlægsmyndigheden derved pådrager sig.

Taksationskommissionen finder, at denne pligt må anses for at være en absolut pligt, når der ikke er hjemmel for noget andet, og parterne ikke har indgået modstående aftaler. Heller ikke vejcirculæret eller doms- og taksationspraksis giver nogen støtte for en betalingspligt for ledningsejer.

Taksationskommissionen finder herefter, at ledningsejer ikke kan pålægges at betale for en fordyrelse af anlægsprojektet, selv om det kan godtgøres, at ledningsejer ved en ændring af anlægsprojektet, som skyldes hensynet til ledningsejer, har opnået en besparelse i forhold til, hvad en ellers nødvendig ledningsomlægning ville have kostet ledningsejer i henhold til gæsteprincippet. På dette punkt ændres Ekspropriationskommissionens kendelse.

Særligt om den fælleskommunale afløbsledning ("Lynetteledningen")

Det fremgår af referaterne af møderne om denne ledning, at anlægsmyndigheden oprindeligt var af den opfattelse, at en flytning af denne ledning var nødvendig på grund af anlægsprojektet, og at repræsentanter for ledningsejer erklærede sig indforstået hermed.

På grundlag heraf udarbejdede anlægsmyndigheden projektforslag om to forskellige måder at gennemføre omlægningen på. Den opfattelse, at omlægning af ledningen var nødvendig, byggede på en antagelse af, at en forudsætning for, at ledningen kunne blive liggende, ville være, at der gennemførtes en sikring af ledningen, og at omkostningerne hertil ville nærme sig omkostningerne ved en omlægning.

De undersøgelser af ledningen, som ledningsejer senere iværksatte, viste efter det oplyste, at denne forudsætning ikke holdt stik, idet ledningens tilstand var bedre end forventet. På grundlag heraf var der enighed mellem parterne om, at det ud fra økonomiske hensyn var mest hensigtsmæssigt at lade ledningen forblive i dens hidtidige tracé.

Det følger af det ovenfor anførte, at anlægsmyndighedens eventuelle merudgifter ved en projektændring, som er begrundet i hensynet til at undgå en ledningsomlægning, ikke kan kræves betalt af ledningsejer,

Hvad angår anlægsmyndighedens udgifter til projektforslag om omlægning af ledningen, finder Taksationskommissionen heller ikke, at ledningsejer kan pålægges at betale nogen del heraf.

Gæsteprincippet kan kun påberåbes af anlægsmyndigheden, hvis ledningsomlægningen har været nødvendig på grund af anlægsprojektet, og anlægsmyndigheden må dokumentere, at denne betingelse er opfyldt. Anlægsmyndigheden må som udgangspunkt selv betale for de undersøgelser m.v., som måtte skulle foretages, for at det kan afgøres, om en ledningsomlægning er nødvendig.

Som det er fremgået, byggede anlægsmyndighedens henvisning til, at omlægning af ledningen var nødvendig, på et ufuldstændigt grundlag. Inden der blev iværksat projektering af en ledningsomlægning, burde anlægsmyndigheden derfor have taget initiativ til at få undersøgt, om ledningens tilstand var sådan, at omkostningerne til en sikring af den, dersom den skulle blive liggende, i virkeligheden var så store, som anlægsmyndigheden uden videre forudsatte.

Det kan ikke føre til noget andet resultat, at også ledningsejer selv straks kunne have taget et sådant initiativ, og at ledningsejer selv måtte stå for og bekoste undersøgelserne af ledningslejer ledning.

Det forhold, at ledningsejer – oprindeligt – accepterede anlægsmyndighedens påstand om, at en ledningsomlægning var nødvendig (herunder at det også økonomisk var den mest hensigtsmæssige løsning), kan ikke føre til, at ledningsejer skal deltage i betaling af udgifterne til projektering af en ledningsomlægning. Der er heller ikke noget aftalemæssigt grundlag herfor, hvorved bemærkes, at det af mødereferaterne fremgår, at ledningsejer gjorde gældende, at ledningen overhovedet ikke var omfattet af gæsteprincippet.

Ledninger i private arealer, der bliver eksproprieret til vejformål

Taksationskommissionen har i kendelser af 19. januar 2005 i Metro-sagerne udtalt, at det ulovbestemte gæsteprincip for ledninger i private arealer indebærer, at ledningsejer skal betale for ledningsomlægninger, som er begrundet i udnyttelse af arealet til private formål, men ikke, hvis arealet skifter status, f.eks. i forbindelse med ekspropriation til baneformål, og ledningsomlægningen er en følge heraf.

Anlægsmyndigheden har hertil gjort gældende, at en ekspropriant indtræder i den tidligere ejers rettigheder og derfor må kunne påberåbe sig gæsteprincipet i samme udstrækning som denne, og at det ulovbestemte gæsteprincip ikke kan antages at være undergivet den nævnte begrænsning, som kun gælder for det lovbestemte gæsteprincip i (bl.a.) vejlovens § 106, idet der i relation til denne er indlagt den indskrænkede fortolkning, at princippet kun gælder, når ledningsomlægningen skyldes foranstaltninger, der tjener vejformål.

Taksationskommissionen er ikke enig heri.

Der er ikke grundlag for at antage, at der er nogen principiel forskel mellem det ulovbestemte og det lovbestemte gæsteprincip. Begrænsningen i vejlovens gæsteprincip til kun at gælde ledningsomlægninger m.v., der er nødvendige på grund af vejomlægninger m.v., er udtrykt direkte i § 106 og viser, at det kun gælder i forhold til vejmyndighedens råden over arealet som sådan og ikke, hvis der rådes over arealet til andre formål. Det står fast, at reglen ikke gælder i tilfælde, hvor en ledning er nedlagt, inden den pågældende vej blev anlagt.

Hvis man fulgte anlægsmyndighedens opfattelse, ville imidlertid det modsatte gælde, hvis et areal, der tilhører en privatperson, og hvor en ledning var nedlagt, blev erhvervet af det offentlige - ved ekspropriation eller ved frivillig overdragelse - inden en vej blev anlagt i det pågældende areal.

Der er imidlertid ikke holdepunkt for at antage, at anlægsmyndigheden skulle kunne påberåbe sig det ulovbestemte gæsteprincip i et sådant tilfælde, hvor det lovbestemte gæsteprincip ikke ville kunne påberåbes. Dette ville reelt være ensbetydende med, at reglen om, at gæsteprincipet ikke gælder i forhold til ledninger, der var nedlagt før vejens anlæg, kun ville gælde for arealer, der også forud for vejanlægget var ejet af det offentlige, men der er ingen støtte for en sådan sondring mellem arealer, der før vejanlægget var henholdsvis private eller offentlige.

En anden konsekvens af anlægsmyndighedens synspunkt ville være, at en omlægning af ledninger, der befinder sig i jernbanearealer, skulle betales af ledningsejer, selv om omlægningen ikke skyldtes anlægsmyndighedens udnyttelse af arealet til baneformål. I disse tilfælde gælder nemlig kun det ulovbestemte gæsteprincip. En sådan regel kan imidlertid ikke antages at være gældende, jf. Taksationskommissionens kendelser af 19. januar 2005 i Metro-sagerne.

Anlægsmyndigheden har endvidere gjort gældende, at der ikke er grund til at stille ledningsejer bedre ved ekspropriation end ved en overdragelse i fri handel. Taksationskommissionen er enig i, at der ikke gælder nogen forskel mellem de to situationer. Det afgørende er ikke erhvervelsesmåden, men derimod det forhold, at arealet erhverves til et helt andet formål, end det havde, da ledningerne blev nedlagt, og at ledningsomlægningen skyldes denne statusændring.

Det forhold, at anlægsmyndigheden som følge af det anførte skal betale for omlægning af ledninger, som befandt sig i private arealer, kan imidlertid efter Taksationskommissionens opfattelse ikke føre til, at ledningsejer også fremover kan påberåbe sig, at ledningen oprindeligt befandt sig i et privat areal. Efter en af anlægsmyndigheden bekostet omlægning af ledningen må den i relation til vejlovens § 106 anses for en "ny" ledning, der gribes af gæsteprincipet. Medmindre der træffes afvigende bestemmelse eller aftale, indebærer dette således, at eventuelle fremtidige ledningsomlægninger, der tjener vejformål, må betales af ledningsejer.

Vejlovens § 20

Gæsteprincippet i vejlovens § 106 modificeres af vejlovens § 20, hvis der er tale om amtslige, kommunale eller fælleskommunale ledninger. Med hensyn til den fælleskommunale afløbsledning (Lynetteledningen) er der enighed om, at vejlovens § 20 er gældende for denne ledning, idet beslutningen om omdannelse KE fandt sted efter beslutningen om omlægning af ledningen. Anlægsmyndigheden skal således betale for omlægningen af den fælleskommunale afløbsledning i det omfang, den lå i kommunal vej.

For så vidt angår eventuelle fremtidige ændringer og omlægninger af ledninger vil disse ikke være omfattet af vejlovens § 20. Som anført ovenfor må det antages, at der ved anlægsmyndighedens betaling for omlægning af en ledning, som befandt sig i en kommunal vej er gjort op med ledningens særlige status, således at den fremover må behandles som andre ledninger i motorvejsarealet. Ved eventuelle fremtidige omlægninger, der skyldes motorvejsformål, omfattes ledningen således af gæsteprincippet i vejlovens § 106, således at ledningsejeren skal betale herfor, medmindre der er truffet anden bestemmelse eller aftale.

Ledninger i byggeliniearealer

Efter Taksationskommissionens opfattelse, finder gæsteprincippet anvendelse for ledninger som er beliggende i byggeliniearealer.

Hvis ledningen er etableret før pålæg af byggelinien, har byggelinien ingen relevans. Hvis ledningen derimod er placeret i et eksisterende byggelinieareal, skal ledningsejeren betale for flytningen, medmindre der er givet dispensation fra byggelinien uden fjernelsesdeklaration.

Med hensyn til bevisbyrden er Taksationskommissionens enig med Ekspropriationskommissionen i, at ledningsejeren har bevisbyrden for, at dispensationen er givet uden fjernelsesvilkår. Der kræves særlig tilladelse til at nedlægge en ledning i et byggelinieareal, jf. vejlovens § 34, stk. 3, og der er ingen grund til at antage, at det almindelige gæsteprincip ikke skulle gælde, når en sådan tilladelse er givet. Det følger heraf, at ledningsejeren må bevise, at der ved tilladelsen blev truffet bestemmelse om, at den ikke var på fjernelsesvilkår. Dette understøttes af, at det må antages at være den normale praksis, at sådanne tilladelser gives på fjernelsesvilkår, og at ledningsejeren er nærmest til – og har størst anledning til – at sikre sig bevis for, at tilladelsen blev givet på andre vilkår end de normale.

Det bemærkes i den forbindelse, at selv om Amtsvejvæsenet tidligere skulle have betalt for arbejder på kommunale ledninger i videre omfang, end det var forpligtet til, kan det ikke føre til, at gæsteprincippet ikke gælder. Hvis ledningsejeren ville sikre sig mod at skulle betale for fremtidige omlægninger, måtte dette ske ved, at ledningsejeren fik særlig aftale herom.

Særligt i relation til enkelte ledningskategorier

For så vidt angår enkelte ledningskategorier finder Taksationskommissionen, at følgende principper skal lægges til grund ved fastlæggelse af betalingsforpligtelsen:

Kategori A. Tidligere ledninger i Strandvejsgasværkets forsyningssystem beliggende inden for vejareal og/eller byggelinjer. Ledningerne er overtaget af HNG, men forsynet med plastledninger i det gamle tracé af HNG.

Ekspropriationskommissionens kendelse vedrørende dette punkt stadfæstes. Taksationskommissionen finder ligesom Ekspropriationskommissionen, at uanset at HNG har benyttet tracéen for de tidligere Strandvejsværksledninger må det efter de foreliggende oplysninger lægges til grund, at der er tale om nye ledninger etableret af HNG. § 20 gælder derfor også for disse ledninger. Omvendt har

HNG været forpligtet til at søge tilladelse fra anlægsmyndigheden, hvis ledningerne er etableret i eksisterende byggelinieareal. Det er i givet fald HNG som må godtgøre, at ledningen er etableret med den fornødne tilladelse uden fjernelsesdeklaration.

Kategori B. Nye ledninger etableret af HNG beliggende indenfor vejareal og/eller byggelinieareal.

Ekspropriationskommissionens kendelse vedrørende dette punkt stadfæstes. Ledningen er omfattet af gæsteprincippet, og HNG skal derfor betale for ledningsomlægningen, medmindre HNG kan dokumentere, at der er givet særskilt tilladelse til anbringelse af ledningen i motorvejsarealet eller byggeliniearealet uden fjernelsesdeklaration.

Kategori C. Stikledninger på privat grund.

Ekspropriationskommissionens kendelse vedrørende dette punkt stadfæstes. Taksationskommissionen finder også, at stikledninger må behandles efter samme retningslinier som transmissions- og distributionsledningerne. Deklarationer, som regulerer forholdet mellem HNG og vedkommende grundejer, har ingen betydning herfor. Hvis der kun er tale om *udskiftning* af stikledninger, der er etableret før byggeliniepålægget, bør dette kunne ske uden dispensation, jf. den af HNG anførte taksationskendelse. Helt nye stikledninger kræver derimod dispensation. Med mindre HNG kan dokumentere, at der er givet dispensation uden fjernelsesdeklaration, må HNG således betale for omlægningen.

Kategori D. Ledninger, der er etableret af HNG, og hvor HNG har servitut på ledningens tilstedeværelse.

G 2202: Anlægsmyndigheden har frafaldet indsigelsen vedrørende denne ledning.

G2203 og G2205: Ekspropriationskommissionens kendelse vedrørende disse ledninger stadfæstes. En deklaration om ledning på privat grund vedrører ikke byggelinien. HNG må betale for omlægningen, hvis ledningen er etableret i eksisterende byggelinieareal, med mindre HNG kan dokumentere, at der fra vejmyndighedens side er dispenseret fra byggelinien uden fjernelsesdeklaration, jf. ovenfor om de generelle bemærkninger vedrørende bevisbyrden.

G2701: Ekspropriationskommissionens kendelse vedrørende denne ledning stadfæstes. For så vidt angår den del af ledningen, som lå i motorvejsareal, er der enighed om, at omlægningen skal betales af HNG. For så vidt angår den del, som lå i privat areal, er omlægningen ikke krævet af anlægsmyndigheden, men besluttet af HNG af andre grunde, og HNG må derfor også selv betale for denne del.

Kategori E. Ledninger, der er ude af drift/sættes ud af drift, og som enten fortsat skal ligge uændret/fjernes helt eller delvis/evt. fyldes i det omfang, der af parterne skønnes nødvendigt for anlægsarbejdets udførelse. Parterne skal aftale omfang af og nærmere fremgangsmetode for disse ledninger samt afregning i forbindelse hermed.

Parterne er enige.

Kategori F. Ledninger, der berøres ved etablering af støjskærme.

Ledningsejerne har frafaldet indsigelsen.

Energinet.dk's 400 kWh- kabler

Ledningsejeren har henvist til, at anlæg af ledningen blev drøftet med Vejdirektoratet med henblik på at undgå fremtidige omlægninger ved en eventuel udvidelse af motorvejen, og at der herved er skabt en berettiget forventning om, at ledningsejeren ikke skal betale, når en sådan omlægning alligevel viser sig nødvendig.

Taksationskommissionen finder ikke, at disse omstændigheder kan føre til, at gæsteprincippet er fraveget. Ledningsejeren skulle for at opnå dette have sikret denne forventning i form af en aftale med Vejdirektoratet om ledningens ret til at forblive i motorvejsarealet uden udgift for ledningsejeren i tilfælde af fremtidige omlægninger. Dette er ikke sket, og ledningsejeren må derfor betale for omlægning af denne ledning.

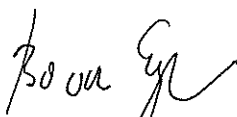
Sagsomkostninger

Taksationskommissionen finder under hensyn til sagens karakter og omfang, at der også for Taksationskommissionen har været nødvendigt for ledningsejerne at indhente juridisk bistand i betydeligt omfang. Kommissionen har fastsat godtgørelsen til et samlet beløb på 100.000 kr. til deling mellem ledningsejerne NES A/S, Elkraft Transmission A.m.b.a., Gladsaxe, Herlev og Rødovre Kommuner og KE Afløb ApS.

Ud fra samme begrundelse tilkommer der HNG I/S et beløb på 50.000 kr.

Taksationskommissionens kendelse kan ikke påklages til højere administrativ myndighed. Er en part utilfreds med Taksationskommissionens udmåling af erstatning, kan sagen indbringes for de almindelige domstole. I så fald skal sagen anlægges ved den landsret, under hvilke ejendommen er beliggende, jf. § 26 i lov-bekendtgørelse nr. 672 af 19. august 1999 om fremgangsmåden ved ekspropriation vedrørende fast ejendom.

Opmærksomheden henledes på, at sag om erstatning skal indbringes for domstolene inden 6 måneder efter, at Taksationskommissionens kendelse er afsendt.

Bo von Eyben

/John Roy Vesterholm

Udskrift af forhandlingsprotokollen

for ekspropriationskommissionen

vedrørende hovedlandevejsanlæg på Øerne.

26. hæfte

Protokoltilførsel den 8. juli 2005.

Udbygning af Motorring 3 mellem Jægersborg og Holbækmotorvejen.

Ledningsomlægninger.

Fredag, den 8. juli 2005 lod Kommissarius protokollen tilføre kendelse i en sag, behandlet ved kommissionens møde den 8. juni 2005 (jf. 23. hæfte) vedrørende spørgsmålet om betaling for omlægning af NESA's og Elkraft Transmission A.m.b.a.'s ledninger samt en fælles kommunal afløbsledning (Ø2100 - Lynetteledningen) i forbindelse med udvidelsen af Motorring 3 i Gentofte kommune, Gladsaxe kommune, Herlev kommune, Rødovre kommune, Glostrup kommune og Brøndby kommune.

Protokollen førtes af fuldmægtig *Sine. H. Kjeldsen*.

Sagen vedrører de ledninger, der er omfattet af de på mødet den 8. juni 2005 fremlagte ledningsprotokoller.

Ledningsejerne var på mødet repræsenteret af advokat *Anders Valentiner-Branth*, DLA Nordic. NESA's og Elkrafts synspunkter er sammenfattet i "Indlæg til Ekspropriationskommissionen om betalingsspørgsmålet i forbindelse med omlægning af ledninger tilhørende NESA A/S og Elkraft Transmission A.m.b.a. som følge af udbygning af Motorring 3", dateret 30. maj 2005, og "Ledningsskema over NESA A/S' lednings- og kabelanlæg som berøres af udvidelsen af MR 3, VD's og NESA A/S' bemærkninger til de konkrete foranstaltninger", dateret 2. maj 2005.

Endvidere er fra ledningsejernes side fremlagt "Indlæg til Ekspropriationskommissionen om betalings-spørgsmålet i forbindelse med omlægning af en fælleskommunal afløbsledning tilhørende Gladsaxe Kommune, Herlev Kommune, KE Afløb ApS og Rødovre Kommune som følge af udvidelse af M3" (Lynetteledningen)".

Indlæggende m.v. blev uddybet på mødet den 8. juni 2005. Følgende skal fremhæves:

Generelle og principielle synspunkter:

Om gæsteprincippet forudsætninger er bl.a. fremført følgende.

Gæsteprincippet er efter ledningsejernes opfattelse udtryk for en afvejning af de forskellige samfundsmæssige interesser, som trafikal infrastruktur og forsyningsmæssig infrastruktur er udtryk for. Ud fra et overordnet samfundsmæssigt perspektiv er infrastrukturen bestående i forsyningsvirksomhed lige så vigtige som infrastruktur bestående af veje og jernbaner. Både ledningsejeren og den offentlige grundejer anses for at varetage samfundsmæssige interesser, der er tilstrækkeligt væsentlige til, at de myndigheder eller organisationer, som skal varetage disse interesser, har hjemmel til at gennemføre ekspropriation af rettigheder over private og offentlige faste ejendomme alene for at varetage de pågældende interesser.

Gæsteprincippet tager hensyn til samfundets interesse i at beskytte forsynings sikkerheden ved at pålægge offentlige ejere af vejarealer og banearealer, at respektere at have ledninger anbragt i henholdsvis vejarealet eller banearealet, medmindre dette er til hinder for, at den pågældende grundejer kan udnytte arealet til det formål, som arealet er udlagt/erhvervet til. På den anden side pålægger gæsteprincippet samtidig en pligt for den ledningsejer, der får lov at bringe sine ledninger gratis i en anden offentlig myndigheds areal, til at flytte sine ledninger, hvis de er til hinder for den offentlige grundejers brug af arealet til det formål, som arealet var udlagt til, da ledningerne blev anbragt i arealet. Udgangspunktet for denne afvejning af forskellige samfundsmæssige interesser er princippet om "først i tid, bedst i ret".

Prioriteringen af forskellige offentlige interesser i et givet areal knytter sig til det formål, som myndigheden/virksomheden udnytter arealet til. Det afgørende er, hvornår man begynder at udnytte arealet til et bestemt formål. Grundejeren kan således ikke kræve, at de øvrige offentlige interesserepræsentanter skal respektere grundejerens udnyttelse af arealet, hvis der er tale om varetagelse af andre formål end hidtil.

Den offentlige myndighed eller virksomhed, der var først i tid og dermed varetager de højest prioriterede offentlige hensyn, som er repræsenteret i et givent offentligt ejendomsret, er naturligvis forpligtet til at tage behørigt hensyn til de øvrige interesser, som er repræsenteret i arealet. En offentlig myndighed - typisk grundejeren - kan således ikke kræve omfattende ledningsomlægninger eller lignende, eller stille særlige vilkår i forbindelse med en tilladelse til at anbringe ledninger, medmindre der er saglige grunde hertil. Hertil kommer, at den valgte løsning altid skal være proportional.

Gæsteprincippet modificerer således den offentlig grundejers ejendomsret betydeligt. Det er endvidere anlægsmyndigheden, der har bevisbyrden for, at betingelserne for at gøre gæsteprincippet gældende er til stede.

En ny ejer af arealet, som skal anvende arealet til andre formål end hidtil, har pligt til at respektere en ledningsejers rettigheder, medmindre disse rettigheder er eksproprieret mod fuld erstatning i forbindelse med nedlæggelse af vejarealet. På tilsvarende måde er det fast praksis fra DSB's side, at jernbanearealer, som udstykkes og sælges til tredjemand, pålægges en servitut, som pålægger efterfølgende ejere af arealet, at respektere eksisterende offentlige ledninger på arealet.

Gæsteprincippet indhold m.v.

Overordnet kan der efter ledningsejernes opfattelse opstilles følgende betingelser, som skal være opfyldt, for at det *lovbestemte gæsteprincip* i Vejlovens § 106 finder anvendelse på et givent ledningsarbejde:

- at ledningsejeren har fået lov at anbringe sin ledning vederlagsfrit i tredjemands areal,
- at der skal foretages arbejder på ledningen af hensyn til vejformål,
- at ledningsarbejderne er begrundet i varetagelse af hensyn, som arealet var udlagt til, da ledningen blev anbragt,
- at ledningsarbejderne er nødvendige for, at det planlagte anlægsprojekt kan gennemføres, herunder - at ledningsarbejderne er den

bedste og billigste løsning f.eks. i forhold til ændringer i det anlægsprojekt, som begrunder ledningsomlægningerne.

Hvis disse betingelser er opfyldt, skal ledningsejeren betale for den pågældende ledningsomlægning, medmindre der foreligger en aftale, en administrativ afgørelse eller et andet grundlag for at fravige gæsteprincippet.

Hvis ledningerne etableres i eksisterende vejareal eller hvis VD har sikret sig fortrinsret over et givent areal ved *tinglysning af byggelinier* på arealet til fordel for MR 3, inden den pågældende ledning blev etableret, er ledningsejerne underlagt vejlovens gæsteprincip.

Det er afgørende for, om vejlovens gæsteprincip finder anvendelse, at et givent anlægsarbejde er begrundet i varetagelse af vejens forhold. Endvidere skal der skal være tale om arbejder på *ledninger*. Andre arbejder, som udføres af anlægsmyndigheden for at tage hensyn til eksisterende ledninger, må bekostes af anlægsmyndigheden.

Ledningsejerne har i overensstemmelse hermed i denne sag bekræftet, at ledningsejerne betaler for omlægning af ledninger i vejareal, når det må anses for at være *dokumenteret*, at den pågældende omlægning er *nødvendiggjort af udvidelsesprojektet* og dermed er begrundet i varetagelse af *vejformål*. Ledningsejerne betaler f.eks. for omlægning af ledninger i vejareal, når VD har dokumenteret, at omlægningerne er en nødvendig følge af:

- udvidelse af eksisterende vejbroer over motorvejen,
- belægningsarbejder på MR 3,
- etablering af afvandingssystem til vejanlægget, og
- etablering af støttevæg til vejanlægget.

Ledningsejerne finder derimod *ikke*, at etablering af *støjskærme* er begrundet i vejens forhold, men derimod i miljøhensyn. Ledningsflytninger som følge af etablering af støjskærme er derfor ikke omfattet af vejlovens gæsteprincip. Den ØL-dom, der fastslår, at støjskærme er vejudstyr, er anket til Højesteret.

Ledningsanlæg til *vejbelysning er en del af vejens udstyr*, og omlægninger m.v. skal derfor betales af Vejdirektoratet.

VD er forpligtet til at tage behørigt hensyn til de øvrige interesser, som er repræsenteret i arealet. VD kan således ikke kræve omfattende ledningsomlægninger eller lignende, eller stille særlige vilkår i for-

bindelse med en tilladelse til at anbringe ledninger, medmindre der er *saglige* grunde hertil. Hertil kommer, at den valgte løsning altid skal være *proportional*. Hvis der er en bedre og billigere løsning, end at flytte ledningerne, er VD derfor forpligtet til at benytte denne. De *meromkostninger*, som VD måtte få i den forbindelse, er ledningsejerne uvedkommende. Selv om ledningsejeren er tilfreds med den pågældende løsning, er der ingen hjemmel til at kræve, at ledningsejeren betaler. Dette støttes bl.a. af Højesterets dom i U.2003.841H. Der er endvidere henvist til Taksationskommissionens kendelse af 19. januar 2005 vedrørende betaling for omlægning af København Kommunes ledninger i forbindelse med Metroprojektet for så vidt angår ledninger i sivetunnelen ved Skøjtevej.

For ledninger, der anbringes i *private arealer*, gælder et gæsteprincip på *ulovbestemt* grundlag. Den ledende dom, som har fastslået dette, er dommen i U 1934.451 H. En ledningsejer, som anbringer sine ledninger i et areal, der ikke er udlagt til at varetage et bestemt formål, har dog kun pligt til at respektere, at lodsejeren udnytter arealet til at varetage såkaldt private formål. Det fremgår udtrykkeligt af cirkulæret om vejlovens § 106, som VD er forpligtet til at følge, at vejlovens gæsteprincip ikke finder anvendelse ved omlægning af ledninger, der er anbragt i privat areal. Taksationskommissionen for Sjælland har i kendelse af 19. januar 2005 vedrørende ledningsomlægninger i forbindelse med Metroprojektet fastslået, at det ulovbestemte gæsteprincip for private arealer ikke gælder, hvis arealet skifter status, f.eks. ved ekspropriation til baneformål, dersom denne ændring medfører, at ledningen skal omlægges. Ledningsejerne gør derfor gældende, at ledningsejerne ikke skal betale for omlægning af ledninger i privat areal, medmindre VD kan *dokumentere*, at ledningsejerne har modtaget *fuld erstatning* som følge af den forøgede ulempe herved, i forbindelse med ændringen af arealets anvendelse.

Ledningsejerne vil ikke afvise, at der i tilfælde, hvor VD skal betale for ledningsomlægningen, kan blive tale om fradrag for "*nyt for gammelt*", men kun hvis det bevises, at ledningsejeren opnår en berigelse. Der må i den forbindelse tages hensyn til, at en ny ledning ikke nødvendigvis er bedre end en gammel, og at nye samlinger kan forkorte ledningens levetid.

Særligt vedrørende de enkelte ledningsejere og ledninger:

På mødet den 8. juni 2005 gennemgik advokaten de forskellige ledningskategorier og anvendelsen af

ovennævnte principper i forhold til de konkrete ledninger. Følgende fremhæves:

NESA's og Elkrafts's ledninger:

- Det anerkendes, at *vejlovens § 20* ikke kan påberåbes af NESA og Elkraft, som ikke er et fælleskommunale selskaber.
- § 106 gælder i relation til *støttevægge*, men ikke støjskærme.
- I de tilfælde, hvor NESA har *kabellagt forsyningsledningerne* allerede inden anlæg af motorvejsprojektet går i gang, skal NESA ikke pålægges at betale til de nye master, som alene skal benyttes til vejbelysning. Subsidiært kan dog komme på tale at dele udgifterne til oprydning, hvis masterne helt skal væk.
- VD må selv afholde eventuelle *merudgifter til projektændringer* som gennemføres for at undgå ledningsomlægninger. Hvis kommissionen måtte pålægge ledningsejeren at betale sådanne merudgifter, må VD dokumentere, at projektændringen er nødvendiggjort af ledningens tilstedeværelse, og at man har valgt den bedste og billigste løsning. Særligt med hensyn til Elkrafts ledninger er det fremført, at ledningen er etableret i sin nuværende position efter nøje aftale med VD for at undgå merudgifter ved fremtidige motorvejsudbygninger.
- Ledningsejerne bestrider *nødvendigheden af nogle ledningsomlægninger*, idet VD ikke har dokumenteret, at det pågældende ledningsarbejde er nødvendig af hensyn til udvidelsesprojektet, og at ledningsarbejderne ikke kunne have været undgået ved en billigere og bedre foranstaltning truffet af VD i forbindelse med udvidelsesprojektet.
- For så vidt angår *mulige ledningsomlægninger*, der *ikke er endeligt besluttet*, er det ledningsejernes opfattelse, at det ikke er muligt at tage stilling til betalingsspørgsmålet på nuværende tidspunkt. Betalingsspørgsmålet for disse ledninger skal derfor udsættes.

Lynnetteledningen:

- Der er tale om en *fælleskommunal ledning*, og *vejlovens § 20* finder derfor anvendelse for eventuelle arbejder på ledning i Rødovre Kommunes vejareal. Den fremtidige retsstil-

ling for ledningen i dette areal er ikke ændret ved ekspropriationen.

- Det er Vejdirektoratet, der skal afholde udgifter til projektering af alternativt ledningstracé. Arbejdet er udført på VD's eget initiativ – *uden forudgående forhandling og accept* af ledningsejeren.
- Ledningsejeren skal *sikres adgang* til den del af ledningen, der løber under regnvandsbassinet, og evt. omkostninger til sikring af denne ret skal afholdes af VD.
- Det er ledningsejerne, der har ansvaret for ledningens fremtidige vedligeholdelse, og VD bør *ikke* tillægges nogen særlig *påtaleret*.
- Ledningsejerne kan i relation til VD's *tidsmæssige krav* til udførelse af ledningsarbejderne kun gøres ansvarlig efter dansk rets almindelige regler om erstatning uden for kontrakt.

Sagsomkostninger:

Ud over selve betalingsspørgsmålet har advokat Anders Valentinger-Branth på alle ledningsejerne vegne nedlagt påstand om godtgørelse for udgifter til nødvendig sagkyndig bistand, jf. ekspropriationsproceslovens § 29. Det er pointeret fra advokatens side, at der har været omfattende korrespondance samt indgående drøftelser i sagen. Der henvises i øvrigt til kommissionens afgørelse af 6. maj 2004 i Metrosagen samt Taksationskommissionens kendelse af 19. januar 2005 i samme sag.

Vejdirektoratets (VD) synspunkter fremgår af indlæg "Tillæg til Ledningsprotokol M3, NESA, Vejdirektoratets vurdering af betalingsspørgsmålet", dateret 4. maj 2005 (betragtningerne gælder som udgangspunkt også for Elkraft Transmissions ledninger), og brev af 2. juni 2005 "Vedr. tillæg til ledningsprotokoller for NESA og HNG" (punkt 2 og 3). Endvidere fremlagdes to notater af 6. juni 2005 med henholdsvis Vejdirektoratets bemærkninger til modpartens notat om gruppering af ledninger og Vejdirektoratets indlæg vedrørende betalingsspørgsmålet.

Endvidere er fra VD fremlagt "Tillæg til ledningsprotokol M3, Fælleskommunal Afløbsledning, beliggende i Rødovre Kommune, vurdering af betalings-spørgsmålet", dateret 24. maj 2005.

VD's advokat Benedicte Galbo (Kammeradvokaten) uddybede synspunkterne under mødet den 8. juni 2005. Følgende skal fremhæves:

Generelle og principielle synspunkter:

- For ledninger, der er *placeret i vejarealer* gælder gæsteprincippet, jf. *vejlovens § 106*. For ledninger der ligger *udenfor vejarealer* gælder et *ulovbestemt gæsteprincip*. Gæsteprincippet finder anvendelse, når en ledningsejer får lov til at anbringe en ledning i tredjemands areal, med mindre der er betalt vederlag for det, eller ledningens forbliven er sikret ved tinglyst deklaration eller anden aftale, eller der – typisk mod erstatning – er afsagt kendelse om ledningsejerens ret. Ledningsejeren er, hvor det ulovbestemte gæsteprincip gælder, forpligtet til at flytte ledningen, når dette er *nødvendigt*, og ved det ulovbestemte gæsteprincip forpligtet, når vejarbejderne tjener *vejformål*. Vejdirektoratet indtræder ved ekspropriation i ekspropriatens rettigheder. Der er ikke nogen begrundelse for, at ledningsejeren pludselig skulle få en bedre retsstilling, fordi arealet skifter ejer.
- Hvis ledninger er anbragt i *byggeliniebelagte arealer*, før byggelinierne blev bekendtgjort, har byggelinierne ingen betydning for, hvem der skal bære en ledningsflytning eller ændring. I så fald er ledningen imidlertid oprindelig placeret efter det ulovbestemte gæsteprincip, hvorfor ledningsejer må betale en nødvendig omlægning eller flytning, med mindre den er "sikret" i forhold til grundejeren ved betaling, aftale kendelse eller lignende. Det afgørende er, om *byggelinien var bekendtgjort* inden ledningen blev lagt. Hvis det er tilfældet, skal *ledningsejeren dokumentere* at ledningen ligger på andre betingelser end gæsteprincippet, såfremt dette påberåbes fra ledningsejerens side.
- Det er VD's politik at administrere gæsteprincippet i forståelse for ledningsejerens situation. Det er derfor væsentligt, at VD's bestræber sig på, f.eks. ved at optage *forhandlinger* med ledningsejeren om påtænkte vejarbejder, at bidrage til at reducere udgiften til ledningsflytninger. VD søger at *tilpasse projektet* således, at der ikke påføres ledningsejerne *unødvendige udgifter*. Merudgiften til sådanne anlæg afholdes af ledningsejer, f.eks. udgifter til forstærkninger m.v., herunder også udspæringer og åg etableret i tilknytning til støttevægge og støjskærme. Hvis en ledningsejer efter almindelige regler er forpligtet til at bære en egentlig flytning eller ændring af ledningen, er ledningsejeren også forpligtet til at beko-

ste en eventuel *fordyrelse* af projektet, som er en nødvendig følge af ikke at kræve ledningen flyttet eller ændret. U.2003.841H vedrører slet ikke dette spørgsmål. Sagen vedrørende sivetunnelen ved Skøjtevej omhandlede en særlig situation, idet den pågældende løsning ikke var aftalt mellem parterne. Det ligger forudsætningsvis i Taksationskommissionens kendelse, at ledningsejerne skulle have betalt, hvis der ikke havde været tale om, at anlægsmyndigheden egenhændigt havde gennemført projektændringen.

- VD er opmærksom på, at det er afgørende for betalingsspørgsmålet om et ledningsarbejde er nødvendiggjort af en handling, der kan karakteriseres som vejformål. En landsretsdom af 23. september 2004 fastslår imidlertid, at *støjafskærmning er vejformål*. Indtil der måtte foreligge anden højere retsafgørelse, må VD henvise til landsrettens afgørelse vedrørende dette spørgsmål. Hertil kommer, at anlægsloven indeholder detaljerede oplysninger om støjdæpende foranstaltninger. Det må derfor for dette anlægs vedkommende gælde, at etablering af støjskærme er et vejformål, uanset om Højesteret måtte ændre afgørelsen i den nævnte landsretsdom. Flytning af ledninger af hensyn til etablering af støjskærm hhv. merudgifter ved ændring af projektet af hensyn til tilstedeværelsen af ledningen må således betales af ledningsejer.
- Hvis VD skal betale for en ledningsomlægning skal der efter almindelige erstatningsprincipper ske fradrag, hvis ledningen eller dens udstyr udskiftes med nyt efter princippet "*nyt for gammelt*".

Særligt vedrørende de enkelte ledningsejere og ledninger:

På mødet den 8. juni 2005 gennemgik advokaten de forskellige ledningskategorier og anvendelsen af ovennævnte principper i forhold til de konkrete ledninger. Følgende fremhæves:

NESA's og Elkrafts's ledninger:

- Vejlovens § 20 gælder ikke, da hverken NESA eller Elkraft er fælleskommunale selskaber.
- VD afholder som udgangspunkt udgifterne til omlægning af berørte *vejbelysningsanlæg/-master*. I tilfælde hvor en belysningsmast ligeledes fremfører distributionsled-

ninger har parterne i denne sag aftalt en fælles udgiftsafholdelse for mastens flytning. Såfremt der ikke kan opnås enighed om fordeling forelægges spørgsmålet for kommissionen til særskilt afgørelse. Hvis der er iværksat beslutning om at kabellægge distributionsledningerne, bør ledningsejeren alligevel være med til at betale en flytning af masten, da beslutningen ikke ændrer ved, at omhandlede masteanlæg *har* tjent såvel vejbelysnings- som distributionsformål.

- VD har ikke frasagt sig anvendelsen af gæsteprincippet i § 106 i forbindelse med etableringen af Elkrafts ledninger.
- For visse ledningsstrækninger er der fortsat *usikkerhed om, hvorvidt ledningernes placering er i konflikt med anlægsprojektet*. Dette skyldes, at ledningsejerne endnu ikke har givet anlægsmyndigheden oplysninger om ledningernes placering. VD forventer, at betalingsspørgsmålet desangående kan afgøres på grundlag af de af ekspropriationskommissionens fastlagte principper. Med hensyn til de tilfælde, hvor ledningsejeren bestrider nødvendigheden af ledningsomlægningerne, henvises til dokumentet "gruppering af NESA's ledninger, som omlægges i forbindelse med udvidelsen af M3", idet dog bemærkes, at uenigheden snarere dækker over det forhold, at ledningernes præcise placering endnu ikke er oplyst.

Lynetteledningen:

- Den fælleskommunale afløbsledning i såvel eksisterende vejareal som i det udvidede vejareal *ligger på gæsteprincippet*, hvorfor ledningsejeren må betale eventuelle omlægninger og tilretninger af ledningen.
- Allerede som følge af *manglende identitet mellem vejbestyrelsen og ledningsejeren* gælder § 20 ikke. § 20 finder kun anvendelse for ledninger, som tilhører kommuner, amtskommuner og fælleskommunale selskaber i kraft af deres egenskab som *vejbestyrelser*, og altså ikke i tilfælde hvor det drejer sig om en kloakledning. Dette er lagt til grund i Taksationskommissionens kendelse af 19. januar 2005 vedrørende betaling for omlægning af København Kommunes ledninger i forbindelse med Østamagerbaneprojektet. Bestemmelsen har således i praksis især betydning for vejbelysningsanlæg.

- *Merudgifterne* for vejmyndigheden i forbindelse med afløbsledningens tilstedeværelse må ligeledes afholdes af ledningsejeren, herunder projektering, forstærkning og udførelse af støjskærmens særlige fundering ved krydsning af ledningen, ekstra trafikregulering i forbindelse med udførelse af ledningsarbejderne samt VD's afholdte skitseprojekteringsudgifter.
- Da VD's *udgifter til undersøgelse* af muligheden for at omlægge Lynetteledningen medførte, at den blev placeret mere hensigtsmæssigt i forhold til den udvidede M3, og i betragtning af, at VD ikke blot valgte at kræve ledningen fjernet, bør ledningsejeren betale denne merudgift ved anlægsprojektet.
- Hvis ledningsejerne vælger at lade *afløbsledningens tilpasning udføre i egen entreprise*, skal arbejderne være afsluttet inden 1. oktober 2006 af hensyn til VD's hovedentreprenørs efterfølgende råderet over motorvejsarealet.
- VD ønsker fremover at have *påtaleret* med hensyn til vedligeholdelsestilstanden af den del af ledningen, der kommer til at ligge i det fremtidige motorvejsareal. Hvis det af trafik-sikkerhedsmæssige grunde er nødvendigt at gøre noget ved ledningen, må VD have adgang til at kræve dette.

Parterne var enige om at behandle sagen på grundlag af en fremlagt: "Gruppering af NESAs ledninger som omlægges ifm. udvidelse af M3" (DLA Nordic). Grupperingerne af ledningerne er foretaget ud fra den betragtning, at der er enighed om, at det er samme faktiske og retlige forhold, der gør sig gældende for nogle af ledningerne, og at spørgsmålet om, hvem der skal betale for omlægning af disse ledninger således kan behandles ens.

Med hensyn til det nævnte grupperingsdokument var der enighed om betalingen vedrørende de i grupperne 0.1, 0.2, 0.3 og 0.4 anførte ledninger. Endvidere bekræftede VD, at VD vil betale for de i punkt 2.1 nævnte ledninger. Med hensyn til den i punkt 2.3 omhandlede mast konstateredes det, at der ikke forelå tilstrækkelige oplysninger til, at kommissionen kunne tage stilling til spørgsmålet om nødvendigheden af flytningen af masten. Hvis parterne ikke kan nå til enighed vedrørende denne mast, må sagen forelægges særskilt for kommissionen, som så vil behandle sagen - om fornødent efter besigtigelse af forholdene

på stedet. Endelig var der enighed om at udsætte spørgsmål vedrørende de i afsnit 4 omhandlede ledninger, til det fornødne projektgrundlag foreligger. Hvis parterne ikke kan nå til enighed på grundlag af de afgørelser, som Kommissionen træffer vedrørende de principielle spørgsmål, må sagerne forelægges konkret for kommissionen.

Bortset fra de ledninger, hvor betalingsspørgsmålet er udsat, fordi det fornødne projektgrundlag endnu ikke foreligger, var der enighed mellem parterne om indholdet af de fremlagte ledningsprotokoller, bortset fra betalingsspørgsmålet. Der var således ikke fra ledningsejernes side umiddelbare indvendinger mod de tekniske løsninger, der er valgt, enten i form af flytning af ledninger eller i form af tilpasning af vejprojektet med henblik på at undgå eller minimere ledningsflytninger. Ledningsejerne tog dog forbehold for at kunne foretage en nærmere vurdering af VD's tilpasningsforanstaltninger, dersom ledningsejerne måtte blive pålagt at betale meromkostningerne herved, med henblik på at vurdere om VD har valgt den bedste og billigste løsning.

For så vidt angår parternes kommentarer til de enkelte ledninger henvises til "Ledningsskema over NESAs A/S' lednings- og kabelanlæg som berøres af udvidelsen af MR3", Rev. 3, dateret 2. maj 2005.

Ekspropriationskommissionen har afsagt følgende

Kendelse

Ved afsigelsen af kendelsen er der ikke for kommissionen oplyst noget nærmere om omkostningerne ved omlægning af de omhandlede ledninger. Kendelserne omfatter derfor kun de principper, der skal gælde for betalingsspørgsmålet. Kendelserne indeholder derfor ikke noget om de beløb, der skal betales eller refunderes, ej heller hvor der er tale om en deling af udgifterne.

Kommissionen har - med enkelte undtagelser - heller ikke truffet konkret afgørelse i relation til enkelte ledninger eller ledningskategorier, idet den finder, at parterne bør kunne foretage en fordeling efter de principper, som fremgår af kendelsen. I tilfælde, hvor der er uenighed om princippernes anvendelse eller om de faktiske omstændigheder, herunder nødvendigheden af en ledningsflytning eller en foranstaltning, der træffes for at undgå ledningsflytninger, må spørgsmålet forelægges konkret for kommissionen.

Ekspropriationskommissionen finder, at følgende **generelle** principper skal lægges til grund ved fastlæggelse af betalingsforpligtelsen:

Det skal indledningsvis bemærkes, at det som udgangspunkt må lægges til grund, at der gælder et ulovbestemt gæsteprincip for ledningers tilstedeværelse i fremmede arealer, med mindre andet fremgår af gældende love og bestemmelser, pålagte deklarationer eller indgåede aftaler. Indholdet af gæsteprincippet afhænger imidlertid af de omstændigheder, hvorunder ledningen er anbragt i arealet, ligesom det kan være modificeret ved gældende bestemmelser og aftaler. I det følgende sondres overordnet imellem, om der er tale om offentlige veje, byggeliniearealer, private fællesveje eller andre arealer. Endvidere er fastsat principper vedrørende forskellige særlige problemstillinger.

Ledninger i offentlige veje:

Udgangspunktet for disse ledninger er § 106 i lov om offentlige veje, hvorefter ledningsejeren skal betale for nødvendige flytninger af ledninger i forbindelse med vejens regulering eller omlægning.

Kommissionen er enig med ledningsejerne i, at dette gæsteprincip kun gælder, hvis ledningsomlægningen skyldes vejformål. Efter kommissionens opfattelse er etablering af støjskærme imidlertid også et vejformål. Støjbeskyttelseshensynet er behandlet i bemærkningerne til anlægsloven, og der kan efter lov om offentlige veje eksproprieres til etablering af støjafskærmende foranstaltninger. Støjbeskyttelse er et hensyn, der i dag tillægges særdeles stor betydning ved større vejprojekter på linie med de øvrige hensyn, der skal tilgodeses i forbindelse med sådanne projekter, herunder fremkommelighed og trafikssikkerhed. Det er derfor kommissionens opfattelse, at støjskærme i dag må siges at udgøre et naturligt og integreret led i vejens udstyr. Denne opfattelse er i overensstemmelse med Øster Landsrets afgørelse af 23. september 2004. Hvis etableringen af en støjskærm nødvendiggør flytning af en ledning, må ledningsejeren betale, forudsat at gæsteprincippet i øvrigt gælder.

Gæsteprincippet i § 106 modificeres af vejlovens § 20, hvis der er tale om amtslige, kommunale eller fælleskommunale ledninger. Der er enighed om, at NESA og Elkraft ikke er fælleskommunale selskaber, og at § 20 derfor ikke finder anvendelse på disse selskabers ledninger. Derimod kan der efter kommissionens opfattelse ikke herske tvivl om, at Lynetteledningen er en fælleskommunal ledning. Det er efter kommissionens opfattelse ikke rigtigt, når VD påstår, at § 20 kun gælder for ledninger til vejbelysning. Der er intet i bestemmelsens forarbejder, der giver grundlag for en sådan fortolkning. Tværtimod var det i bemærkningerne til hovedlandeveislovens § 10,

som bestemmelsen afløste, udtrykkeligt anført, at kommunens udgifter til ledningsomlægninger skulle godtgøres "selv om den pågældende kommune ikke er identisk med vejbestyrelsen for det omhandlede vejanlæg". Den taksationskendelse, som VD refererer til, drejede sig ikke om fortolkning af § 20. Det fremgår af kendelsen, at denne bestemmelse slet ikke fandt anvendelse i den pågældende sag, idet der ikke var tale om et hovedlandevejsanlæg. Kendelsen drejede sig derimod om, hvorvidt gæsteprincippet i § 106 – uafhængigt af § 20 – skal fortolkes indskrænkende, dersom der er identitet mellem ledningsejeren og vejbestyrelsen. I det omfang, der måtte blive tale om omlægning af Lynetteledningen i kommunevejen, indebærer § 20 således, at VD skal betale for ledningsomlægningen. For den del af ledningen, der ligger i motorvejen, gælder gæsteprincippet i § 106 derimod også for Lynetteledningen.

Gæsteprincippet i § 106 gælder, hvis ledningen med den nuværende placering er anlagt samtidig med eller efter anlæg af motorvejen. Det gælder også, hvis ledningen er omlagt i forbindelse med etablering af motorvejen, med mindre andet er bestemt eller aftalt. Hvis ledningen derimod er anlagt før motorvejen, gælder gæsteprincippet i § 106 ikke.

Ledninger i byggeliniearealer.

Hvis ledningen er etableret før pålæg af byggelinien, har byggelinen ingen relevans. Hvis ledningen derimod er placeret i et eksisterende byggelinieareal, skal ledningsejeren betale for flytningen, med mindre der er givet dispensation fra byggelinien uden fjernelsesdeklaration. Ledningsejeren har i givet fald bevisbyrden for, at en sådan tilladelse er givet.

Ledninger i private fællesveje:

Efter kommissionens opfattelse finder gæsteprincippet i privatvejslovens § 52 anvendelse på samme måde som gæsteprincippet i § 106 i lov om offentlige veje.

Hvis vejomlægningen tjener vejformål, må ledningsejeren derfor afholde udgifterne herved, selv om vejomlægningen alene skyldes motorvejsprojektet.

Ledninger i andre arealer:

Der gælder principielt et ulovbestemt gæsteprincip for sådanne arealer. Hvis ledningen ikke er sikret ved deklaration eller aftale, og der ikke er betalt vederlag for anbringelsen af ledningen på arealet, må der derfor som udgangspunkt være forpligt for ledningsejeren til at bekoste en flytning af ledningen, hvis det er nødvendigt af hensyn til ejerens benyttelse af arealet.

Denne ret gælder også for en senere erhverver af arealet.

Taksationskommissionen har imidlertid i ovennævnte kendelse af 19. januar 2005 fastslået følgende:

For ledninger i private arealer gælder gæsteprincippet, så længe arealet forbliver privat, men der vil normalt være taget stilling til spørgsmålet i forbindelse med ledningens nedlæggelse, hvad enten dette er sket ved ekspropriation eller ved aftale. ... Hvis arealet skifter status, f.eks. ved ekspropriation af det til baneformål, gælder gæsteprincippet således ikke, hvis denne ændring medfører, at ledningen skal omlægges".

På denne baggrund finder kommissionen ikke, at VD kan påberåbe sig gæsteprincippet for en ledning, der ligger i et privat areal, dersom ekspropriationen af arealet til vejformål nødvendiggør flytning af ledningen.

Hvis en ledning er omlagt i forbindelse med anlægget af den eksisterende motorvej, gælder gæsteprincippet i § 106 som udgangspunkt, selv om ledningen tidligere har ligget i privat areal. Det må forudsættes, at der ved anlægget af motorvejen er gjort op med spørgsmålet om ledningens fremtidige status, og ledningsejeren må i givet fald bære bevisbyrden for, at der evt. måtte være truffet beslutning om, at vejlovens gæsteprincip ikke skulle gælde ved fremtidige ledningsomlægninger på grund af vejformål.

Særligt om kombinerede ledningsanlæg for elforsyning og vejbelysning.

Der er enighed om, at ledningsejeren betaler for omlægning af forsyningsanlæg, hvis gæsteprincippet gælder, hvorimod flytning af vejbelysningsudstyr er vejbestyrelsens ansvar. Hvis der er tale om kombinerede anlæg, finder kommissionen at udgifterne bør deles ligeligt mellem parterne. Hvis et ledningsanlæg fremover kun skal anvendes til vejbelysning, fordi ledningsejeren etablerer særskilt forsyningsanlæg, finder kommissionen ikke noget grundlag for at tilpligte ledningsejeren at betale for etableringen af det nye anlæg. Derimod skal udgifterne til fjernelse af det gamle anlæg deles ligeligt mellem parterne.

Særligt om fordyrelse af vejanlægget for at undgå ledningsflytninger.

Som anført af begge parter har anlægsmyndigheden en pligt til at tage hensyn til ledningsejerne ved udformningen af vejprojektet, således at man f.eks. ikke vælger en løsning, der forudsætter en dyr ledningsflytning, dersom man kan undgå en sådan flytning ved en mindre omkostningskrævende justering af

vejprojektet. Dette er imidlertid ikke ensbetydende med, at anlægsmyndigheden skal afholde sådanne merudgifter. Hvis gæsteprincippet i øvrigt gælder, taler reale grunde for, at den ledningsejer, som ville være forpligtet til at betale for ledningsflytningen, må betale for omkostninger, som skyldes de projektændringer, som gennemføres af hensyn til ledningen. Dette forudsætter naturligvis, at man har valgt en bedre og/eller billigere løsning, end en ledningsflytning ville kræve, at de foranstaltninger, der træffes, er nødvendige af hensyn til ledningen, samt at parterne enten er enige herom eller en sådan løsning er godkendt af ekspropriationskommissionen.

Kommissionen finder ikke, at der er modstrid mellem denne afgørelse og Taksationskommissionens afgørelse i ovennævnte sag vedrørende sivetunnelen i Skøjtevej. I den pågældende sag havde ledningsejerne på forhånd udtrykkeligt afvist at betale for projektændringen. Alligevel traf Østamagerbaneselskabet ensidigt beslutning om gennemførelse af projektændringen, uden at forelægge denne for ekspropriationskommissionen eller evt. – som anført af Taksationskommissionen – at indbringe tvisten for Trafikministeriet i henhold til vejlovens § 5, stk. 4. På den baggrund fandt hverken ekspropriationskommissionen eller Taksationskommissionen grundlag for at pålægge ledningsejerne at bidrage til betalingen af projektfordyrelsen.

Hvis parterne er enige om, at en given projektændring er den mest hensigtsmæssige løsning på problemet, må ledningsejeren således betale de merudgifter, der er forbundet hermed, forudsat at gæsteprincippet i øvrigt gælder. Hvis parterne ikke kan blive enige, må sagen forelægges konkret for ekspropriationskommissionen.

Nyt for gammelt:

Hvis VD skal betale for en ledningsomlægning skal der efter almindelige erstatningsprincipper ske fradrag, hvis ledningen eller dens udstyr udskiftes med nyt efter princippet "nyt for gammelt". Dette forudsætter dog, at VD godtgør, at ledningsejeren samlet set opnår en berigelse ved omlægningen og fornyelsen af ledningen.

Særligt i relation til Elkrafts ledninger:

Kommissionen finder det ikke godtgjort, at VD skulle have givet afkald på påberåbe sig gæsteprincippet i Vejlovens § 106 i forbindelse med nedlæggelse af ledningen. Betalingsspørgsmålet afgøres derfor i overensstemmelse med ovennævnte generelle principper.

Særligt i relation til Lynetteledningen:

Udgifter til arbejder vedrørende ledningen i motorvejsarealet, herunder nye brønde, betales af ledningsejeren, jf. § 106.

Eventuelle arbejder i eksisterende kommunal vej betales af VD, jf. § 20. Dette gælder også ledningsejers meromkostninger til fremtidige tilsyn på grund af regnvandsbassinet. Selv om det kommunale vejareal nu inddrages under motorvejen på grund af regnvandsbassinet, finder kommissionen, at ledningen på dette areal fortsat bør ligge på de hidtidige vilkår. Det vil sige, at § 20 stadig vil gælde for denne del af ledningen.

De meromkostninger, som VD afholder på grund af de projektændringer, som ledningens forbliven i motorvejsarealet nødvendiggør, afholdes af ledningsejeren.

Med hensyn til de udgifter, som VD har afholdt til undersøgelse af, om ledningen kunne opretholdes med den hidtidige placering, er det kommissionens opfattelse, at omkostningerne bør deles ligeligt mellem parterne. Ledningen forløber såvel i motorvej som i kommunal vej, og er kun delvist omfattet af gæsteprincippet. Det har været i begge parter interesse, at de fornødne undersøgelser er blevet gennemført. Der har efter det oplyste været enighed om, at alternative løsninger skulle undersøges. Hvis ledningsejeren ville kræve, at undersøgelsen skulle forhåndsgodkendes af ledningsejeren, burde dette have været gjort klart fra starten.

Kommissionen er enig med VD i, at der af hensyn til den samlede motorvejsentreprise må gælde en frist for færdiggørelsen af de arbejder, der vedrører ledningen. Fristen fastsættes som foreslået af VD til 1. oktober 2006. Dersom ledningsejeren vælger at lade arbejdet udføre ved egne entreprenører, vil det som udgangspunkt være ledningsejers ansvar, at arbejderne færdiggøres inden fristens udløb. Kommissionen finder dog ikke, at den har hjemmel til at pålægge ledningsejeren et objektivt ansvar i så henseende. En eventuel erstatningssag må i givet fald afgøres af domstolene.

Hvis VD som vejmyndighed måtte finde det nødvendigt, at der skrides ind overfor en lednings vedligeholdelsestilstand, har VD både ret og pligt til at fremsætte krav om de fornødne foranstaltninger. Dette må imidlertid gælde for alle ledninger, og kommissionen finder ikke, at der er grundlag for at fastsætte særskilte bestemmelser i relation til denne ledning. I tilfælde af uenighed mellem parterne gælder de almindelige regler vedrørende sådanne tvister.

Vedrørende godtgørelse for udgifter til advokatbistand:

Kommissionen finder under hensyn til sagens karakter og omfang, at det har været nødvendigt for ledningsejerne at indhente juridisk bistand i betydeligt omfang. Kommissionen har fastsat godtgørelsen til et samlet beløb på 150.000 kr. til de tre ledningsejere.

Herefter bestemmes:

Betalingsspørgsmålet vedrørende omlægning af NE-SA's og Elkraft Transmission A.m.b.a.'s ledninger samt den fælles kommunal afløbsledning (Ø2100 - Lynetteledningen) i forbindelse udvidelsen af Motorring 3, samt vedrørende Vejdirektoratets meromkostninger i forbindelse med tilstedeværelse af sådanne ledning i motorvejsarealet, afgøres i overensstemmelse med ovennævnte principper.

I tilfælde, hvor der er uenighed om princippernes anvendelse eller om de faktiske omstændigheder, herunder nødvendigheden af en ledningsflytning eller en foranstaltning, der træffes for at undgå ledningsflytninger, må spørgsmålet forelægges konkret for kommissionen.

I godtgørelse for udgifter til advokatbistand i forbindelse med sagen tillægges ledningsejerne et samlet beløb på 150.000 kr., som udbetales til advokat Anders Valentiner-Branth, DLA Nordic.

Denne afgørelse er truffet i henhold til lovbk. nr. 672 af 19. august 1999 § 17 og § 29.

Således passeret.

Erling Christensen

/Sine H. Kjeldsen

Udskriftens rigtighed bekræftes

08.07.2005

226

Isabel Gottlieb.

Udskrift af forhandlingsprotokollen

for ekspropriationskommissionen

vedrørende hovedlandevejsanlæg på Øerne.

27. hæfte

Protokolltilførsel den 8. juli 2005.

Udbygning af Motorring 3 mellem Jægersborg og Holbækmotorvejen.

Ledningsomlægninger.

Fredag, den 8. juli 2005 lod Kommissarius protokollen tilføre kendelse i en sag, behandlet ved kommissionens møde den 9. juni 2005 (jf. 23. hæfte) vedrørende spørgsmålet om betaling for omlægning af HNG (Hovedstadens Naturgas) ledninger i forbindelse med udvidelsen af Motorring 3 i Gentofte kommune, Gladsaxe kommune, Herlev kommune, Rødovre kommune, Glostrup kommune og Brøndby kommune.

Protokollen førtes af fuldmægtig *Sine. H. Kjeldsen*.

Sagen vedrører de ledninger, der er omfattet af de på mødet den 9. juni 2005 fremlagte ledningsprotokoller.

Der var på mødet enighed om, at ledningerne ved vurdering af betalingssspørgsmålet deles op i følgende seks kategorier:

- A. Tidligere ledninger i Strandvejsgasværkets forsyningssystem beliggende inden for vejareal og/eller byggelinjer. Ledningerne er overtaget af HNG, men forsynet med plastledninger i det gamle tracé af HNG.
- B. Nye ledninger etableret af HNG beliggende inden for vejareal og/eller byggelinjearealet.
- C. Stikledninger på privat grund.
- D. Ledninger, der er etableret af HNG, og hvor HNG har servitut på ledningens tilstedeværelse.
- E. Ledninger, der er ude af drift/sættes ud af drift, og som enten fortsat skal ligge uændret/fjernes helt eller delvis/evt. fyldes i det

omfang, der af parterne skønnes nødvendigt for anlægsarbejdets udførelse. Parterne skal aftale omfang af og nærmere fremgangsmetode for disse ledninger samt afregning i forbindelse hermed.

- F. Ledninger, der berøres ved etablering af støjskærme.

Vejdirektoratet (i det følgende VD), repræsenteret ved advokat *Benedicte Galbo* (Kammeradvokaten), har fremlagt notat af 4. maj 2005 "Tillæg til Ledningsprotokol M3, HNG, Vejdirektoratets vurdering af betalingssspørgsmålet" samt brev af 2. juni 2005 "Vedr. tillæg til ledningsprotokoller for NESA og HNG" (punkt 1). De generelle og principielle synspunkter er følgende:

- For ledninger, der er *placeret i vejarealer* gælder gæsteprincippet, jf. *vejlovens § 106*. For ledninger der ligger *udenfor vejarealer* gælder et *ulovbestemt gæsteprincip*. Gæsteprincippet finder anvendelse, når en ledningsejer får lov til at anbringe en ledning i tredjemands areal, med mindre der er betalt vederlag for det, eller ledningens forbliven er sikret ved tinglyst deklaration eller anden aftale, eller der – typisk mod erstatning – er afsagt kendelse om ledningsejerens ret. Ledningsejeren er, hvor det ulovbestemte gæsteprincip gælder, forpligtet til at flytte ledningen, når dette er *nødvendigt*, og ved det lovbestemte gæsteprincip forpligtet, når vejarbejderne tjener *vejformål*. Vejdirektoratet indtræder ved ekspropriation i ekspropriatens rettigheder. Der er ikke nogen begrundelse

for, at ledningsejeren pludselig skulle få en bedre retsstilling, fordi arealet skifter ejer.

- Hvis ledninger er anbragt i *byggeliniebelagte arealer*, før byggelinierne blev bekendtgjort, har byggelinierne ingen betydning for, hvem der skal bære en ledningsflytning eller ændring. I så fald er ledningen imidlertid oprindelig placeret efter det ulovbestemte gæsteprincip, hvorfor ledningsejer må betale en nødvendig omlægning eller flytning, med mindre den er "sikret" i forhold til grundejeren ved betaling, aftale kendelse eller lignende. Det afgørende er, om *byggelinien var bekendtgjort* inden ledningen blev lagt. Hvis det er tilfældet, skal *ledningsejeren dokumentere* at ledningen ligger på andre betingelser end gæsteprincippet, såfremt dette påberåbes fra ledningsejerens side.
- Det er VD's politik at administrere gæsteprincippet i forståelse for ledningsejerens situation. Det er derfor væsentligt, at VD's bestræber sig på, f.eks. ved at optage *forhandlinger* med ledningsejeren om påtænkte vejarbejder, at bidrage til at reducere udgiften til ledningsflytninger. VD søger at *tilpasse projektet* således, at der ikke påføres ledningsejerne *unødvendige udgifter*. Merudgiften til sådanne anlæg afholdes af ledningsejer, f.eks. udgifter til forstærkninger m.v., herunder også udsparinger og åg etableret i tilknytning til støttevægge og støjskærme. Hvis en ledningsejer efter almindelige regler er forpligtet til at bære en egentlig flytning eller ændring af ledningen, er ledningsejeren også forpligtet til at bære en eventuel *fordyrelse* af projektet, som er en nødvendig følge af ikke at kræve ledningen flyttet eller ændret. Sagen vedrørende sivetunnelen ved Skøjtevej omhandlede en særlig situation, idet den pågældende løsning ikke var aftalt mellem parterne. Det ligger forudsætningsvis i Taksationskommissionens kendelse, at ledningsejerne skulle have betalt, hvis der ikke havde været tale om, at anlægsmyndigheden egenhændigt havde gennemført projektændringen.
- VD er opmærksom på, at det er afgørende for betalingsspørgsmålet om et ledningsarbejde er nødvendiggjort af en handling, der kan karakteriseres som vejformål. En landsretsdom af 23. september 2004 fastslår imidlertid, at

støjafskærmning er vejformål. Indtil der måtte foreligge anden højere retsafgørelse, må Vejdirektoratet henvise til landsrettens afgørelse vedrørende dette spørgsmål. Hertil kommer, at anlægsloven indeholder detaljerede oplysninger om støjdæmpende foranstaltninger. Det må derfor for dette anlægs vedkommende gælde, at etablering af støjskærme er et vejformål, uanset om Højesteret måtte ændre afgørelsen i den nævnte landsretsdom. Flytning af ledninger af hensyn til etablering af støjskærm hhv. merudgifter ved ændring af projektet af hensyn til tilstedeværelsen af ledningen må således betales af ledningsejer.

- Hvis Vejdirektoratet skal betale for en ledningsomlægning skal der efter almindelige erstatningsprincipper ske fradrag, hvis ledningen eller dens udstyr udskiftes med nyt efter princippet "*nyt for gammelt*".

Særligt angående HNG's ledninger:

- VD er *enig* i, at der er en sådan identitet mellem ledningsejer og kommunerne, at selvsagnet kan påberåbe sig vejlovens § 20 i relation til ledninger, der er etableret i kommuneveje.
- For så vidt angår ledninger nedlagt af Strandvejsgasværket A/S har VD den holdning, at disse ledninger *ikke* ved HNG's overtagelser er blevet omfattet af § 20. Man kan ikke på denne måde få en bedre retsstilling end den oprindelige ejer havde.
- Det er VD's opfattelse, at HNG's ledninger ligger på gæsteprincippet, med mindre andet fremgår af aftale eller kendelse. Det er efter Vejdirektoratets opfattelse uden betydning, om ledninger på et senere tidspunkt er blevet fornyet (f.eks. fornyet med plastledninger), idet det ikke er selve ledningen, men ledningstraceen, der er af betydning. Hvis disse ledninger skulle kunne betragtes som *nye* ledning, burde HNG endvidere have indhentet tilladelse fra VD, hvis der er tale om arealer belagt med byggelinier. En sådan anmodning har VD ikke fået fra HNG. Praksis er i øvrigt i sådanne sager, at VD normalt kun ville give tilladelse betinget af, at ledningen kom til at ligge på fjernelsesdeklaration. Reglerne om, hvad der kræver dispen-

sation, indeholder ikke en udtømmende opregning heraf.

- Det er efter VD's opfattelse uden betydning om en ledning er en offentlig forsyningsledning eller en privat stikledning. VD skelner ikke mellem de to ledningstyper, når de accepteres i vej- eller byggelinjeareal. Eventuelle aftaler, der måtte foreligge mellem forsyningselskabet og den enkelte grundejer er VD uvedkommende. Ledningen ligger på gæsteprincippet, hvis den er anlagt i byggelinjearealet. Ledningsejer må bekoste flytning eller omlægning af ledningen. VD bekoster omlægning af interne installationer.
- Vedrørende ledninger, der er ude af drift/sættes ud af drift, og som enten fortsat skal ligge uændret/fjernes helt eller delvis/evt. fyldes i det omfang, der af parterne skønnes nødvendigt for anlægsarbejdets udførelse, er der enighed om, at parterne skal aftale omfang af og nærmere fremgangsmetode for disse ledninger samt afregning i forbindelse hermed. VD finder, med hensyn til betalingsspørgsmålet, at disse ledninger principielt skal behandles som øvrige ledninger.
- F.s.v. angår de af HNG anførte ledninger i Kategori D gør VD opmærksom på, at en eventuel deklaration, som er pålagt efter aftale med grundejeren, ikke fritager for pligten til at søge dispensation for byggelinien. Det afgørende er ikke tinglysningen, men bekendtgørelsen af byggelinien. Byggeliner på vejarealer blive også bekendtgjort. Dispensationer gives normalt kun med fjernelsesdeklaration. Ledningsejeren har bevisbyrden for, at der måtte være dispenseret uden vilkår.
- Med hensyn til HNG's forceringsudgifter m.v. vil VD ikke benægte, at HNG "fik travlt". Der har imidlertid været forhandlinger med HNG siden 2003, og det er HNG's eget ansvar, at arbejdet ikke er kommet i gang i tide. VD vil ikke afvise, at en del af de af HNG udførte rydnings- og hegningsarbejder, skulle have været udført af VD, hvis HNG ikke var kommet først. VD vil dog ikke spare udgifter til rydning af vegetation, idet dette er med i hovedentreprisen.

HNG har fremlagt notat af 2. juni 2005, HNG's vurdering af betalingsspørgsmålet. På mødet den 9. juni 2005 gennemgik og uddybede HNG de fremlagte indlæg og dokumenter. Hovedsynspunkterne er følgende:

- HNG's overordnede holdning er, at HNG er berettiget til at få samtlige omkostninger dækket i henhold til *vejlovens § 20* for så vidt angår ledninger, der ikke er beliggende i motorvejsareal, men f. eks. i krydsende kommunale veje. Ifølge § 20 skal udgifterne betales af statskassen, hvis der ved et hovedlandevejsanlæg påføres et fælleskommunalt selskab udgifter til flytning af ledninger eller spor. HNG opfylder denne forudsætning, idet HNG er et fælleskommunalt interessentselskab ejet af 47 kommuner i Hovedstadsregionen.
- De tidligere ledninger i Strandvejsgasværkets forsyningsnet (Kategori A) er renoveret af HNG med plastledninger i det gamle tracé og betragtes derfor af HNG som *nye ledninger*. Renoveringen er sket ved, at der er lagt nye plastrør ned i de gamle rør. Hvis ikke der var plads i de gamle rør er det nye rør lagt ved siden af det gamle rør. § 20 gælder derfor også for disse ledninger.
- HNG mener ikke, at den del af ledningerne, der ligger i M3's byggelinieareal, ligger efter gæsteprincippet, idet Vejdirektoratet ikke har stillet særlige betingelser for HNG's ledninger her. Dette gælder for ledninger både i Kategori A og i Kategori B. Hvor der er *tvivl om datoen for bekendtgørelse/tinglysning af byggelinier, kan det ikke være ledningsejeren der har bevisbyrden*. I disse tilfælde kunne det overvejes at *dele* udgiften mellem anlægsmyndighed og ledningsejeren.
- HNG mener, der gælder en "*bagatelgrænse*" for, hvad der skal ansøges om tilladelse til at anlægge i byggelinieareal. Under denne bagatelgrænse kommer anlæg af stikledninger på privat grund (Kategori C). Bagatelbeholdningen støttes af ordlyden af vejlovens § 34, stk. 3, der opregner de anlæg, der ikke må opføres inden for byggelinien uden tilladelse. Der henvises endvidere til kendelse af 30. oktober 1963 afsagt af Taksationskommissionen for Hjørring amtsrådsreds (Taksationskendelser i Ekspropriationssager I, si-

de 48-49) hvor det fastslås, at en byggelinie ikke udelukker almindelige moderniseringer af ejendommen i form af ændring af ejendommens kloakforhold og vandforsyning. HNG skal derfor have dækket omkostningerne til skrotning/omlægning af stikledningerne under bagatelgrænsen.

- HNG accepterer at betale for arbejder vedrørende ledninger, der er ude af drift/sættes ud af drift (Kategori E), og som enten fortsat skal ligge uændret/fjernes /evt. fyldes i et omfang, der af parterne skønnes nødvendigt for anlægsarbejdets udførelse. Parterne skal aftale omfang af og nærmere fremgangsmetode for disse ledninger samt afregning i forbindelse hermed.
- Med hensyn til *støjskærme* påpeges, at anlægsmyndigheden har pligt til at tage hensyn til ledningsejerens interesser i forbindelse med et anlægsprojekt. Denne pligt omfatter også ekstraomkostninger til særforanstaltninger for beskyttelse af ledninger ved vejarbejdet (Kategori F). Den landsretsdom, som VD henviser til, er anket til Højesteret. Taksationskendelse af 19. januar 2005 vedrørende Københavns Kommunes ledninger i forbindelse med anlæg af Metroen fastslår da også, at ledningsejeren ikke kan pålægges at betale for foranstaltninger, der træffes for at undgå dyre ledningsomlægninger.
- For så vidt angår VD's påstand om betaling ifølge "nyt for gammelt"-princippet, er det HNG's opfattelse, at ledningerne er forholdsvist nye. I princippet kan holde 100 år. Det har derfor ikke nogen særlig værdiforøgende betydning for HNG, at ledningerne lægges om. HNG skal derfor ikke afkræves betaling herfor.
- Da VD for en række af ledningsomlægningerne har krævet, at HNG skulle være færdig inden vejarbejdets påbegyndelse, har HNG afholdt nogle udgifter til rydning og opsætning af hegn. Disse arbejder kommer VD til gode, da de selv skulle have afholdt udgifterne ved det senere vejarbejde. HNG mener derfor, at VD skal afholde disse udgifter, som udgør 86.856 kr. excl. moms. HNG har desuden haft meget kort tid til projektering og udførelse af arbejderne, bl.a. fordi projektet løbende er ændret. HNG fik først sent

oplysning om støjskærme. Dette har medført en række gener og ekstraudgifter. Force-ringsudgifter til ekstra gravemaskine, udgifter til ventetid og overarbejde samt gener på grund af opstilling af byggesilo på ledningstracéet har udgjort 23.000 kr. excl. moms, som HNG ønsker dækket.

- Hvor HNG skal have arbejdet betalt opgøres omkostningerne efter medgået tid i marken for arbejde og tilsyn. Til dette beløb tillægges 20 % til projektering, opmåling, dokumentation og administration m. m.

For så vidt angår ledninger, der er etableret af HNG, og hvor HNG har servitut på ledningens tilstedeværelse (Kategori D), anmodes kommissionen om at tage stilling konkret til følgende ledninger:

G2202 (M3's st. 37.000-37.380):

HNG ønsker betaling for den del af ledningen, som er placeret udenfor motorvejen og sikret ved deklaration på de pågældende ejendomme. På en del af strækningen er der ikke tinglyst byggelinier, idet der tidligere var tale om vejareal (Gammellosevej). Byggelinierne er ikke tinglyst ved nedlæggelse af vejarealet.

G2203 (M3's st. 37.000-37.120):

Ledningen er sikret ved deklaration på arealet nord for motorvejen, hvor beskyttelsesrøret skal forlænges. Amtet har givet tilladelse til anlæg af ledningen uden bemærkning om byggelinien.

G2205 (M3's st. 37.030):

Ledningen er sikret ved deklaration på matr. nr. 8dr Vangede syd for motorvejen, hvor beskyttelsesrøret skal forlænges.

G2701 (M3's st. 41.200):

På grund af etablering af støjskærm skal linieføringen på privat grund omlægges. Ledningen er sikret ved deklaration på ejendommen, og der er ikke tinglyst byggelinier her.

Ekspropriationskommissionen har afsagt følgende

Kendelse

Ved afsigelsen af kendelsen er der ikke for kommissionen oplyst noget nærmere om omkostningerne ved omlægning af de omhandlede ledninger. Kendelserne omfatter derfor kun de principper, der skal gælde for betalingsspørgsmålet. Dog har Kommissionen taget

konkret stilling til HNG's krav vedrørende force-ringsudgifter m.v.

Kommissionen har – med enkelte undtagelser - heller ikke truffet konkret afgørelse i relation til enkelte ledninger eller ledningskategorier, idet den finder, at parterne bør kunne foretage en fordeling efter de principper, som fremgår af kendelsen. I tilfælde, hvor der er uenighed om princippernes anvendelse eller om de faktiske omstændigheder, herunder nødvendigheden af en ledningsflytning eller en foranstaltning, der træffes for at undgå ledningsflytninger, må spørgsmålet forelægges konkret for kommissionen.

Ekspropriationskommissionen finder, at følgende **generelle** principper skal lægges til grund ved fastlæggelse af betalingsforpligtelsen:

Det skal indledningsvis bemærkes, at det som udgangspunkt må lægges til grund, at der gælder et ulovbestemt gæsteprincip for ledningers tilstedeværelse i fremmede arealer, med mindre andet fremgår af gældende love og bestemmelser, pålagte deklarationer eller indgåede aftaler. Indholdet af gæsteprincippet afhænger imidlertid af de omstændigheder, hvorunder ledningen er anbragt i arealet, ligesom det kan være modificeret ved gældende bestemmelser og aftaler. I det følgende sondres overordnet imellem, om der er tale om offentlige veje, byggeliniearealer, private fællesveje eller andre arealer. Endvidere er fastsat principper vedrørende forskellige særlige problemstillinger.

Ledninger i offentlige veje:

Udgangspunktet for disse ledninger er § 106 i lov om offentlige veje, hvorefter ledningsejeren skal betale for nødvendige flytninger af ledninger i forbindelse med vejens regulering eller omlægning.

Kommissionen er enig med HNG i, at dette gæsteprincip kun gælder, hvis ledningsomlægningen skyldes vejformål. Efter kommissionens opfattelse er etablering af støjskærme imidlertid også et vejformål. Støjbeskyttelseshensynet er behandlet i bemærkningerne til anlægsloven, og der kan efter lov om offentlige veje eksproprieres til etablering af støjafskærmende foranstaltninger. Støjbeskyttelse er et hensyn, der i dag tillægges særdeles stor betydning ved større vejprojekter på linie med de øvrige hensyn, der skal tilgodeses i forbindelse med sådanne projekter, herunder fremkommelighed og trafikssikkerhed. Det er derfor kommissionens opfattelse, at støjskærme i dag må siges at udgøre et naturligt og integreret led i vejens udstyr. Denne opfattelse er i overensstemmelse med Øster Landsrets afgørelse af

23. september 2004. Hvis etableringen af en støjskærm nødvendiggør flytning af en ledning, må ledningsejeren betale, forudsat at gæsteprincippet i øvrigt gælder.

Gæsteprincippet i § 106 modificeres af vejlovens § 20, hvis der er tale om amtslige, kommunale eller fælleskommunale ledninger. Der er enighed om, at HNG et fælleskommunalt selskab, og at § 20 derfor gælder. I det omfang, der bliver tale om omlægning af ledninger i kommunevej, indebærer § 20 således, at VD skal betale for ledningsomlægningen. Hvis ledningen er nedlagt i eksisterende motorvej gælder derimod gæsteprincippet i § 106.

Gæsteprincippet i § 106 gælder, hvis ledningen med den nuværende placering er anlagt samtidig med eller efter anlæg af motorvejen. Det gælder også, hvis ledningen er omlagt i forbindelse med etablering af motorvejen, med mindre andet er bestemt eller aftalt. Hvis ledningen derimod er anlagt før motorvejen, gælder gæsteprincippet i § 106 ikke.

Ledninger i byggeliniearealer.

Hvis ledningen er etableret før pålæg af byggelinien, har byggelinien ingen relevans. Hvis ledningen derimod er placeret i et eksisterende byggelinieareal, skal ledningsejeren betale for flytningen, med mindre der er givet dispensation fra byggelinien uden fjernelsesdeklaration. Ledningsejeren har i givet fald bevisbyrden for, at en sådan tilladelse er givet.

Ledninger i private fællesveje:

Efter kommissionens opfattelse finder gæsteprincippet i privatvejslovens § 52 anvendelse på samme måde som gæsteprincippet i § 106 i lov om offentlige veje.

Hvis vejomlægningen tjener vejformål, må ledningsejeren derfor afholde udgifterne herved, selv om vejomlægningen alene skyldes motorvejsprojektet.

Ledninger i andre arealer:

Der gælder principielt et ulovbestemt gæsteprincip for sådanne arealer. Hvis ledningen ikke er sikret ved deklaration eller aftale, og der ikke er betalt vederlag for anbringelsen af ledningen på arealet, må der derfor som udgangspunkt være for pligt for ledningsejeren til at bekoste en flytning af ledningen, hvis det er nødvendigt af hensyn til ejerens benyttelse af arealet. Denne ret gælder også for en senere erhverver af arealet.

Taksationskommissionen har imidlertid i ovennævnte kendelse af 19. januar 2005 fastslået følgende:

For ledninger i private arealer gælder gæsteprincippet, så længe arealet forbliver privat, men der vil normalt være taget stilling til spørgsmålet i forbindelse med ledningens nedlæggelse, hvad enten dette er sket ved ekspropriation eller ved aftale. ... Hvis arealet skifter status, f.eks. ved ekspropriation af det til baneformål, gælder gæsteprincippet således ikke, hvis denne ændring medfører, at ledningen skal omlægges".

På denne baggrund finder kommissionen ikke, at Vejdirektoratet kan påberåbe sig gæsteprincippet for en ledning, der ligger i et privat areal, dersom ekspropriationen af arealet til vejformål nødvendiggør flytning af ledningen.

Hvis en ledning er omlagt i forbindelse med anlægget af den eksisterende motorvej, gælder gæsteprincippet i § 106 som udgangspunkt, selv om ledningen tidligere har ligget i privat areal. Det må forudsættes, at der ved anlægget af motorvejen er gjort op med spørgsmålet om ledningens fremtidige status, og ledningsejeren må i givet fald bære bevisbyrden for, at der evt. måtte være truffet beslutning om, at vejlovens gæsteprincip ikke skulle gælde ved fremtidige ledningsomlægninger på grund af vejformål.

Særligt om fordyrelse af vejanlægget for at undgå ledningsflytninger.

Som anført af begge parter har anlægsmyndigheden en pligt til at tage hensyn til ledningsejerne ved udformningen af vejprojektet, således at man f.eks. ikke vælger en løsning, der forudsætter en dyr ledningsflytning, dersom man kan undgå en sådan flytning ved en mindre omkostningskrævende justering af vejprojektet. Dette er imidlertid ikke ensbetydende med, at anlægsmyndigheden skal afholde sådanne merudgifter. Hvis gæsteprincippet i øvrigt gælder, taler reale grunde for, at den ledningsejer, som ville være forpligtet til at betale for ledningsflytningen, må betale for omkostninger, som skyldes de projektændringer, som gennemføres af hensyn til ledningen. Dette forudsætter naturligvis, at man har valgt en bedre og/eller billigere løsning, end en ledningsflytning ville kræve, at de foranstaltninger, der træffes, er nødvendige af hensyn til ledningen, samt at parterne enten er enige herom eller en sådan løsning er godkendt af ekspropriationskommissionen.

Kommissionen finder ikke, at der er modstrid mellem denne afgørelse og Taksationskommissionens afgørelse i ovennævnte sag vedrørende sivetunnelen i Skøjtevej. I den pågældende sag havde ledningsejerne på forhånd udtrykkeligt afvist at betale for pro-

jektændringen. Alligevel traf Østamagerbaneselskabet ensidigt beslutning om gennemførelse af projektændringen, uden at forelægge denne for ekspropriationskommissionen eller evt. – som anført af Taksationskommissionen – at indbringe tvisten for Trafikministeriet i henhold til vejlovens § 5, stk. 4. På den baggrund fandt hverken ekspropriationskommissionen eller Taksationskommissionen grundlag for at pålægge ledningsejerne at bidrage til betalingen af projektfordyrelsen.

Hvis parterne er enige om, at en given projektændring er den mest hensigtsmæssige løsning på problemet, må HNG således betale de merudgifter, der er forbundet hermed, forudsat at gæsteprincippet i øvrigt gælder. Efter det oplyste, har der ikke været uenighed om de praktiske løsninger. I givet fald må sagen forelægges konkret for ekspropriationskommissionen.

Nyt for gammelt:

Hvis VD skal betale for en ledningsomlægning skal der efter almindelige erstatningsprincipper ske fradrag, hvis ledningen eller dens udstyr udskiftes med nyt efter princippet "nyt for gammelt". Dette forudsætter dog, at VD godtgør, at HNG samlet set opnår en berigelse ved omlægningen og fornyelsen af ledningen.

Forceringsomkostninger m.v.

Der er ikke fra HNG's fremlagt en nærmere redegørelse for tidsforløbet i forhandlingerne mellem HNG og VD. Kommissionen finder på denne baggrund ikke, at HNG har godtgjort, at der er givet for kort frist fra VD's side til udførelsen af de nødvendige ledningsarbejder. HNG må derfor selv bære forceringsomkostningerne.

Kommissionen finder derimod, at de arbejder, som HNG har udført til byggepladshegning, rydning af huse og vegetation m.v. er udført i begge parters interesse, idet VD skulle have afholdt i hvert fald en del af udgifterne, hvis VD var kommet først. Kommissionen finder derfor, at HNG's udgifter på 86.856 kr. excl. moms børe deles ligeligt mellem parterne.

Særligt i relation til enkelte ledningskategorier:

Kategori A. Tidligere ledninger i Strandvejsgasværkets forsyningssystem beliggende inden for vejareal og/eller byggelinjer. Ledningerne er overtaget af HNG, men forsynet med plastledninger i det gamle tracé af HNG.

Uanset at HNG har benyttet tracéen for de tidligere Strandvejsværksledninger finder kommissionen, at det efter de foreliggende oplysninger må lægges til grund, at der er tale om nye ledninger etableret af HNG. § 20 gælder derfor også for disse ledninger. Omvendt har HNG været forpligtet til at søge tilladelse fra VD, hvis ledningerne er etableret i eksisterende byggelinieareal. Det er i givet fald HNG som må godtgøre, at ledningen er etableret med den fornødne tilladelse uden fjernelsesdeklaration.

Kategori B. Nye ledninger etableret af HNG beliggende indenfor vejareal og/eller byggeliniearealet.

HNG skal betale for ledningsomlægningen, med mindre HNG kan dokumentere, at der er givet særskilt tilladelse til anbringelse af ledningen i motorvejsarealet eller byggeliniearealet uden fjernelsesdeklaration.

Kategori C. Stikledninger på privat grund.

Kommissionen finder, at stikledninger må behandles efter samme retningslinier som transmissions- og distributionsledningerne. Hvis der kun er tale om *udskiftning* af stikledninger, der er etableret før byggeplanlægget, bør dette kunne ske uden dispensation, jf. den af HNG anførte taksationskendelse. Helt nye stikledninger kræver derimod dispensation. Med mindre HNG kan dokumentere, at der er givet dispensation uden fjernelsesdeklaration, må HNG således betale for omlægningen.

Kategori D. Ledninger, der er etableret af HNG, og hvor HNG har servitut på ledningens tilstedeværelse.

G2202: Byggelinien omfatter også vejarealer, dersom byggelinien er bekendtgjort. Hvis vejarealet var nedlagt ved etablering af ledningen, og der ikke er tinglyst byggelinier på den nye private grund, er det kommissionens opfattelse, at byggelinien ikke er behøring sikret, og at HNG derfor ikke skal betale for omlægningen på den private grund.

G2203 og G2205: En deklaration om ledning på privat grund vedrører ikke byggelinien. HNG må betale for omlægningen, hvis ledningen er etableret i eksisterende byggelinieareal, med mindre HNG kan dokumentere, at der fra vejmyndighedens side er dispenseret fra byggelinien uden fjernelsesdeklaration.

G2701: Ændring af linieføringen på privat grund skyldes udelukkende, at det er nødvendigt at omlægge en del af ledningen i motorvejsarealet. Deklarationen har derfor ingen betydning for denne sag. HNG må selv betale omlægningen.

Kategori E. Ledninger, der er ude af drift/sættes ud af drift, og som enten fortsat skal ligge uændret/fjernes helt eller delvis/evt. fyldes i det omfang, der af parterne skønnes nødvendigt for anlægsarbejdets udførelse. Parterne skal aftale omfang af og nærmere fremgangsmetode for disse ledninger samt afregning i forbindelse hermed.

Kommissionen er enig med parterne i, at disse ledninger må behandles efter samme retningslinier som ledninger i drift.

Kategori F. Ledninger, der berøres ved etablering af støjskærme.

Støjskærme må betragtes som vejudstyr. Hvis gæsteprincippet i § 106 gælder, finder det også anvendelse på flytninger eller foranstaltninger, som skyldes etablering af støjskærme.

Herefter bestemmes:

Betalingsspørgsmålet vedrørende omlægning af HNG's ledninger i forbindelse udvidelsen af Motorring 3, samt vedrørende Vejdirektoratets meromkostninger i forbindelse med tilstedeværelse af sådanne ledning i motorvejsarealet, afgøres i overensstemmelse med ovennævnte principper.

I tilfælde, hvor der er uenighed om princippernes anvendelse eller om de faktiske omstændigheder, herunder nødvendigheden af en ledningsflytning eller en foranstaltning, der træffes for at undgå ledningsflytninger, må spørgsmålet forelægges konkret for kommissionen.

Vejdirektoratet skal betale 43.428 kr. til HNG svarende til halvdelen af de af HNG afholdte udgifter til hegning og rydning. HNG afholder derimod selv de oplyste forceringsomkostninger på 23.000 kr.

Denne afgørelse er truffet i henhold til lovbkg. nr. 672 af 19. august 1999 § 17.

Således passeret.

Erling Christensen

08.07.2005

234

/Sine H. Kjeldsen

Udskriftens rigtighed bekræftes

Isabel Gottlieb